



ΧΡΟΝΙΚΑ

ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ

ΤΕΤΡΑΜΗΝΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΜΕΛΕΤΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2011 - ΕΤΟΣ Δ' - ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 15

ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ 5 ΕΥΡΩ - ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ 15 ΕΥΡΩ



ΧΡΟΝΙΚΑ

ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ

Ιδιοκτησία

Εταιρεία Μελετών Ιστορίας
και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας

Ιδρυτής

δ. Αθανάσιος Βουδούρης

Εκδότης

Εμμανουήλ Ξυνάδας
(Πρόεδρος Δ.Σ. Ε.Μ.Ι.Π.Η.)

Διευθυντής

Ολυμπία Μπέτσα
(Πρόεδρος Επιτροπής "Χρονικών")

Αρχισυνταξία - Ηλεκτρονική σελιδοποίηση

Νικόλαος Βουδούρης

Επιτροπή των «ΧΡΟΝΙΚΩΝ»

Ολυμπία Μπέτσα
Χαίδω Τζήκα - Μπατσαρά
Νικόλαος Βουδούρης
Ιωάννα Ζιώγα
Αναστασία Ταναμπάση

Γραφεία

Α.Δ. Φυτειάς Δοβρά Τ.Θ. 149, Τ.Κ. 59100

τηλ: 6946.901.531 - 6942.982.745

Επιτρέπεται η αναδημοσίευση μέρους ή
ακέραιων κειμένων, αν αναφέρεται η πηγή

Τα επώνυμα άρθρα εκφράζουν μόνο την
άποψη του συντάκτη τους

Ημερολόγιο 2012

από την Ε.Μ.Ι.Π.Η.

Κυκλοφόρησε από την Ε.Μ.Ι.Π.Η. το Ημερολόγιο του 2012, το οποίο είναι αφιερωμένο στα 100 χρόνια από την Απελευθέρωση της πόλης από τον Οθωμανικό ζυγό.

Το ημερολόγιο έχει τίτλο **"Βέροια 16 Οκτωβρίου 1912 - Από την Αυτοκρατορία... στο Εθνικό Κράτος"**.

Το ημερολόγιο περιλαμβάνει πλούσιο φωτογραφικό υλικό εποχής (αρχές 20ου αιώνα) καθώς επίσης και συνοδευτικό κείμενο το οποίο αφορά την ιστορία της Βέροιας κατά την περίοδο των Οθωμανικών χρόνων, αλλά και την απελευθέρωσή της και τα όσα συνέβησαν κατ' αυτήν.

Τιμή ημερολογίου 5 ευρώ

Για παραγγελίες: 6946.901.531 και emipi@gmail.com



- Όσοι επιθυμούν να γίνουν μέλη της **«Εταιρείας Μελετών Ιστορίας και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας»** μπορούν να επικοινωνούν στα τηλέφωνα: **6946.901.531, 6972.549.557**
- Η αποστολή άρθρων, μελετών, επιστολών, σχολίων, προτάσεων, παρατηρήσεων κ.α. για δημοσίευση στα **«ΧΡΟΝΙΚΑ»**, γίνεται τόσο στην ταχυδρομική διεύθυνση της Ε.Μ.Ι.Π.Η., όσο και στην ηλεκτρονική διεύθυνση **«xronika_emipi@yahoo.gr»** με την ένδειξη: Για τα **«Χρονικά»** (Τα άρθρα δεν θα πρέπει να ξεπερνούν τις 5 σελίδες Α4 με μονό διάστιχο και μέγεθος γραμματοσειράς 12 στ. Δημοσιεύματα ή άρθρα με επιστημονικό υπόβαθρο θα πρέπει να συνοδεύονται από παραπομπές και ενδεικτική βιβλιογραφία).
- Η έκδοση των **«ΧΡΟΝΙΚΩΝ»** στηρίζεται αποκλειστικά σε συνδρομές μελών και φίλων της **Ε.Μ.Ι.Π.Η.**, για τον λόγο αυτό, ζητούμε την οικονομική υποστήριξή σας. Για την προβολή της επιχείρησής σας μέσα από τις σελίδες των **«ΧΡΟΝΙΚΩΝ»**, καθώς και για τις χορηγίες σας υπέρ της έκδοσης του εντύπου, καλέστε στο **6946.901.531**
- Ο **τραπεζικός λογαριασμός** της Εταιρείας, όπου ο καθένας μπορεί να καταθέτει τις προσφορές του, είναι: **Eurobank 0026-0077-10-0101737618**



ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΕΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΗΜΑΘΙΑΣ

δ. Αθανασίου Γ. Βουδούρη

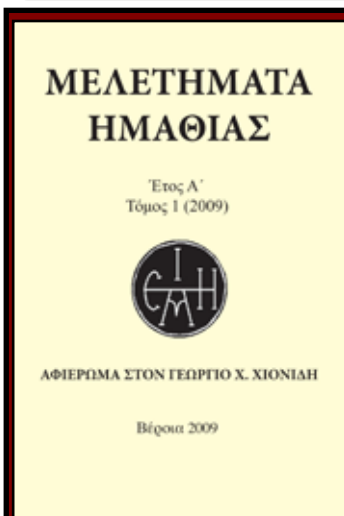
«Ο Βεροιώτης ιερομόναχος Μελέτιος Κωνσταμονίτης και η περιοδεία του στη Ρωσία (1862 - 1869)»

Κυκλοφόρησε από την Ε.Μ.Ι.Π.Η., στην εκδοτική σειρά «Πηγές και Μελέτες Ιστορίας και Πολιτισμού της Ημαθίας», η μελέτη του δ. Αθανασίου Γ. Βουδούρη, με τίτλο «Ο Βεροιώτης ιερομόναχος Μελέτιος Κωνσταμονίτης και η περιοδεία του στη Ρωσία (1862 - 1869)».

Το έργο αποτελείται από 260 σελίδες και πραγματεύεται ζητήματα της ζωής και δράσης του μεγάλου αυτού ευεργέτη της Βέροιας και της μονής Κωνσταμονίου του Αγίου Όρους. Περιλαμβάνει πλούσιο αρχειακό υλικό, σχεδιαγράμματα, πίνακες, ευρετήρια και εικόνες.

Επίσης, στο παράρτημα της μελέτης αναδημοσιεύεται ύστερα από 130 περίπου χρόνια το βιβλίο του ιερομόναχου Μελετίου με τίτλο «Περιήγησις Μελετίου Κωνσταμονίου εις Ρωσσίαν από του έτους 1862 - 1869» το οποίο εκδόθηκε για πρώτη και μοναδική φορά στην Αθήνα, κατά το έτος 1882.

Διατίθεται από την Ε.Μ.Ι.Π.Η. σε επιλεγμένα βιβλιοπωλεία και κατόπιν παραγγελίας στο τηλ. 6946.901.531, στην τιμή των 15 ευρώ.



Κυκλοφορούν από την Ε.Μ.Ι.Π.Η. ο 1ος και 2ος Τόμος του Επιστημονικού Περιοδικού

Μελετήματα Ημαθίας

Περιλαμβάνουν επιστημονικές μελέτες σχετικές με την ιστορία και τον πολιτισμό της Ημαθίας.

Σημεία διανομής (Βέροια)

- * Βιβλιοπωλείο «Πυρινός» Βενιζέλου 50
- * Βιβλιοπωλείο «Επίκαιρο» Βενιζέλου 36
- * Ταχυδρομικά με αντικαταβολή + έξοδα αποστολής

Τιμή πώλησης: 25 ευρώ

**DVD της Ε.Μ.Ι.Π.Η.
για τον Μακεδονικό Αγώνα**



**Διατίθεται
από το
Βιβλιοπωλείο
"Επίκαιρο"**

(Βενιζέλου 36 - Βέροια)

Τιμή: 5 ευρώ

Βεροιώτικα Σημειώματα



**Αποκλειστικά από
την Ε.Μ.Ι.Π.Η. το νέο
βιβλίο του Π. Πυρινού**

- ✓ Βιβλιοπωλείο "Πυρινός"
- ✓ Βιβλιοπωλείο "Επίκαιρο"
- ✓ Ταχυδρομικά

Τιμή: 10 ευρώ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

• Ολυμπίας Μπέτσα – Φιλολόγου, Γραμματέα της Ε.Μ.Ι.Π.Η., Χρονικά: Διαφορετική μορφή, ίδιο περιεχόμενο.....	4
• Επιστολές προς την Ε.Μ.Ι.Π.Η.	5
• Ειδήσεις και πεπραγμένα της Ε.Μ.Ι.Π.Η.	6
• Αριστοτέλη Παπαγεωργίου – Φιλολόγου, Χωριά των Πιερίων: Ιστορική μνήμη και πολιτισμική παράδοση	7
• δ.Αθανάσιου Γ.Βουδούρη – Μέλους Δ.Σ. της Ε.Μ.Ι.Π.Η., Όψεις του προσφυγικού ζητήματος στην Ημαθία, από τη Συνθήκη του Βουκουρεστίου μέχρι την περίοδο του «Εθνικού Διχασμού» (1913 – 1916)	14
• Σωτηρίου Ζερδαλή – Δασκάλου, Βεροιώτες Οντήδες	24
• Εμμανουήλ Ξυνάδα – Προέδρου Δ.Σ. της Ε.Μ.Ι.Π.Η., Εβδομάδα Τοπικής Ιστορίας & Πολιτισμού	28
• Ολυμπίας Μπέτσα – Φιλολόγου, Γραμματέα της Ε.Μ.Ι.Π.Η., Βεροίοπολις – ένα ευφάνταστο παιχνίδι γνώσης της Α. Τσιλιπάκου	30
• Ολυμπίας Μπέτσα – Φιλολόγου και Αρίστης Κουκουρικού – Διευθύντριας 4ου Δημοτικού Σχολείου Βέροιας, Εκπαιδευτικά προγράμματα της Ε.Μ.Ι.Π.Η.	31
• ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ (Επιμέλεια: Αναστασία Ταναμπάση – Ιστορικός, Μέλος Δ.Σ. της Ε.Μ.Ι.Π.Η.), Μελετήματα Ημαθίας 2 (2010)	32
• ΦΟΡΕΙΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΗΜΑΘΙΑΣ (Επιμέλεια: Ιωάννα Ζιώγα-Ταμίας της Ε.Μ.Ι.Π.Η.), Δημοτική Βιβλιοθήκη «Θ. Ζωγιοπούλου»	34

Τα

ΧΡΟΝΙΚΑ

Θα τα βρείτε...

ΒΕΡΟΙΑ

Δημόσια Κεντρ. Βιβλιοθήκη Βέροιας (Ελλης 8)

Βιβλιοπωλείο “Επίκαιρο” (Βενιζέλου 36)

Βιβλιοπωλείο “Πυρινός” (Βενιζέλου 50)

...και στην ηλεκτρονική διεύθυνση

emiph.blogspot.com

Χρονικά: Διαφορετική μορφή, ίδιο περιεχόμενο

Είθισται το παράγωγο προϊόν μιας συστηματικής πνευματικής εργασίας να συνδέεται με τη μορφή με την οποία προβάλλεται στο αναγνωστικό κοινό. Η σημαίνουσα μορφή είναι ο τρόπος με τον οποίο η μορφή συνδέεται με το περιεχόμενο και ως εκ τούτου αποτελεί σημείο αναγνώρισης για το κοινό και σημείο διαφορετικότητας. Η μορφή των Χρονικών Ιστορίας και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας, εδώ και περίπου τέσσερα χρόνια κυκλοφορίας, είναι, θα λέγαμε, αυτή μιας κλασικής εφημερίδας.

Λαμβάνοντας υπόψη τις επισημάνσεις του αναγνωστικού μας κοινού και ύστερα από ενδελεχή σκέψη τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου αποφασίσαμε καταρχάς να προχωρήσουμε σε αλλαγή της μορφής των Χρονικών Ιστορίας & Πολιτισμού. Ήδη στα χέρια μας κρατάμε τα Χρονικά Ιστορίας & Πολιτισμού με τη νέα μορφή τους. Πρόκειται για νέο σχήμα (20X30 cm) και εξώφυλλο, έτσι ώστε να είναι πιο εύχρηστο για τους αναγνώστες και να παραπέμπει στη μορφή ενός περιοδικού.

Μια άλλη απόφαση, απότοκο επίσης των παρατηρήσεων των αναγνωστών, αφορά στην εισαγωγή νέων θεματικών στηλών, έτσι ώστε να εντάσσονται τα άρθρα σε ευρύτερες θεματικές κατηγορίες, γνωστές εκ των προτέρων, και να ανατρέχουν οι αναγνώστες στις στήλες που τους ενδιαφέρουν. Η θεματολογία θα διευρυνθεί χωρικά και χρονολογικά.

Επίσης, η έκδοση τους παραμένει περιοδική, αλλά γίνεται τετραμηνιαία.

Συνεπώς, με το νέο δεδομένο του υψηλού κόστους εκτύπωσης και εξαιτίας των λιγοστών εσόδων της εταιρείας τα «Χρονικά Ιστορίας & Πολιτισμού» γίνονται συνδρομητικά. Θα αποστέλλονται στους συνδρομητές, ενώ θα προβλέπεται και η εκτύπωση ορισμένων αντιτύπων τα οποία θα διατίθενται από κεντρικά βιβλιοπωλεία της Βέροιας.

Το περιεχόμενο των Χρονικών, βεβαίως, παραμένει σταθερά πιστό στους σκοπούς της Εταιρείας Μελετών Ιστορίας Πολιτισμού Ν. Ημαθίας και θα αφορά σε μια ποικιλία θεμάτων σχετικών με την τοπική ιστορία και παράλληλα στις δράσεις της Ε.Μ.Ι.Π.Η.

Το πρώτο συνδρομητικό τεύχος θα κυκλοφορήσει το πρώτο εικοσαήμερο του Μαΐου του 2012. Το επόμενο θα κυκλοφορήσει το Σεπτέμβριο και το μεθεπόμενο τον Ιανουάριο του 2013.

Η τιμή τεύχους είναι 5 ευρώ, η ετήσια συνδρομή 15 ευρώ, ενώ η συνδρομή για τις υπηρεσίες και τους οργανισμούς θα είναι 50 ευρώ.

Καλούμε όσους στήριξαν τα Χρονικά να ανταποκριθούν στο κάλεσμα μας.

Οι δηλώσεις των συνδρομητών θα γίνονται στις ηλεκτρονικές διευθύνσεις: emipi@ymail.com και xronika_emipi@yahoo.gr και στα τηλέφωνα: 6944057953 και 694601531.

Ολυμπία Μπέτσα
Φιλόλογος – Γραμματέας της Ε.Μ.Ι.Π.Η.

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Ε.Μ.Ι.Π.Η.

Ο Μητροπολίτης Δράμας
Πάυλος

Έν Δράμα τῇ 15ῃ Νοεμβρίου 2011

Πρὸς
τὸν Ἀξιότιμον
Κύριον Ἐμμανουήλ Ξυνάδαν
Πρόεδρον τῆς Ἐταιρείας Μελετῶν
Ἱστορίας καὶ Πολιτισμοῦ Νομοῦ Ἡμαθίας
Εἰς ΦΥΤΕΙΑΝ ΗΜΑΘΙΑΣ

Ἀξιότιμε κύριε Ξυνάδα,

Μετά πολλῆς τῆς χαρᾶς ἐλάβομεν τὰ τέσσερα βιβλία τὰ ὅποια λίαν εὐγενῶς
μᾶς ἀπεστείλατε καὶ θερμότατα Σας εὐχαριστοῦμεν διὰ τὴν τιμητικὴν αὐτὴν
προσφορὰν.

Μέ τὴν εὐκαιρίαν τῆς ἐπικοινωνίας μας συγχαίρομεν θερμότατα Ὑμᾶς ἐκ μέσης
καρδίας καὶ εὐλογοῦμεν πατρικῶς τὸ Διοικητικόν Συμβούλιον τοῦ Ὑμετέρου
Συλλόγου, εὐχόμενοι ὁλοψύχως ὅπως ὁ Πανάγαθος Θεός Σᾶς εὐλογεῖ, Σᾶς
χαριτώνει, Σᾶς ἀγιάζει “ἐν παντί”, καὶ Σᾶς ἐνισχύει εἰς τὸ πολυσχιδές ἔργον τὸ
ὁποῖον ὡς νέον Διοικητικόν Συμβούλιον ἀναλάβετε.

Μετά πατρικῶν εὐχῶν

Ο Δράμας Πάυλος

Η ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Προς τον
Πρόεδρο της Εταιρείας Μελετών
Ιστορίας & Πολιτισμού
Εμμανουήλ Γ. Ξυνάδα
Φυτεία – Ημαθίας

Αθήνα, 23-11-2011

Ἀξιότιμε Κύριε Πρόεδρε,

Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Εταιρεία σας εκφράζει τις θερμές ευχαριστίες της για
τη συμβολή σας στον εμπλουτισμό της Βιβλιοθήκης της με την αποστολή των
τόμων 1 και 2 των ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΩΝ ΗΜΑΘΙΑΣ (2009 και 2010).

Οι τόμοι του περιοδικού θα αποδελτιωθούν στον ηλεκτρονικό κατάλογο της
Βιβλιοθήκης, ώστε να λαμβάνονται τα άρθρα του υπόψιν από την έρευνα...

Με εκτίμηση

Δρ. Martin Scafer, Υπεύθυνος Βιβλιοθήκης

Ομιλητής στο "έθιμο της Βαρβάρας" της Θρακικής Εστίας Βέροιας ο πρόεδρος της Ε.Μ.Ι.Π.Η. Εμμανουήλ Ξυνάδας



Την Κυριακή 4 Δεκεμβρίου 2011, αναβίωσε από την Θρακική Εστία Βέροιας, το έθιμο της Βαρβάρας. Στην εκδήλωση που πραγματοποιήθηκε στο χώρο της Θρακικής Εστίας, προσκεκλημένος ομιλητής ήταν ο Πρόεδρος της Ε.Μ.Ι.Π.Η. κ. Εμμανουήλ Ξυνάδας, ο οποίος ανέπτυξε το θέμα "Ήθη και έθιμα της Θράκης και η αναβίωσή τους από την μετεγκατάσταση των Θρακιωτών προσφύγων μέχρι τις μέρες μας, στο χώρο

της Ημαθίας". -Η περίπτωση του εθίμου "Βαρβάρα". Την εκδήλωση παρακολούθησαν μέλη της Θρακικής Εστίας και άλλοι προσκεκλημένοι, μεταξύ των οποίων και η Δήμαρχος Βέροιας κ. Χαρούλα Ουσουλτζόγλου.

Βέροια, Μικρασία, Θράκη, Πόντος και Καππαδοκία Μνήμες Χριστουγέννων στο Βυζαντινό Μουσείο Βέροιας

Χριστουγεννιάτικη εκδήλωση στο Βυζαντινό Μουσείο Βέροιας διοργάνωσε η 11η ΕΒΑ το απόγευμα της Τετάρτης 28 Δεκεμβρίου 2011.

Στη διάρκεια της εκδήλωσης διαβάστηκαν χριστουγεννιάτικα κείμενα του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη και άλλων τοπικών συγγραφέων όπως της Βούλας Χατζίκου, του Στέλιου Σβαρνόπουλου κ.α.

Στο τέλος της εκδήλωσης αναβίωσε χριστουγεννιάτικο έθιμο του Ρουμλουκιού. Την Ε.Μ.Ι.Π.Η. Εκπροσώπησε ο Πρόεδρός της κ. Εμμανουήλ Ξυνάδας.

Χωριά των Πιερίων: Ιστορική μνήμη και πολιτισμική παράδοση

Του Αριστοτέλη Παπαγεωργίου
Φιλολόγου

«...κι εκείνη γέννησε δυο γιους του Δία που σφεντονίζει τα αστροπελέκια, το Μάγνητα και το Μακεδόνα, που με τα άρματά του πολεμούσε. Και οι δυο τους στα Πιέρια και στον Όλυμπο κοντά τα ανάκτορά τους είχαν χτίσει...»

Ησίοδος, 7^{ος} αιώνας πΧ

Ο γεωγραφικός χώρος που οριοθετείται από τα Πιέρια όρη, τον Όλυμπο και το Βέροιο αποτέλεσε πιθανότατα την αρχέγονη και νευραλγική κοιτίδα των ινδοευρωπαϊών πρωτοελλήνων. Τα γλωσσικά κατάλοιπα (γλώσσες του centum) και οι συναφείς ετυμολογίες – μελέτη του τοπωνυμικού και ανθρωπωνυμικού υλικού συγκλίνουν προς τη συγκεκριμένη εκτίμηση. Η ορεινή και δύσβατη αυτή ζώνη συνδέθηκε από πολύ νωρίς με τελετουργίες και λατρευτικά δρώμενα. Ενδεικτικά αναφέρονται το Ολύμπιο Δωδεκάθεο, οι Πιερίδες Μούσες, ο μαιναδισμός, ακόμη και οι τελετές ωμοφαγίας, οι συνδεμένες με προελληνικά στάδια της διονυσιακής λατρείας (πρβ τα αντίστοιχα συμφραζόμενα στις «Βάκχες» του Ευριπίδη).

Κατά το Γερμανό ιστορικό Όθωνα Αμπέλ οι πρώτοι κάτοικοι της περιοχής, οι Πίερεις Θράκες ήταν φύλο ελληνικής καταγωγής. Συνέβαλαν στην επιβολή και τη διάδοση της λατρείας του Διονύσου. Παράλληλα υπήρξε προφανής η σύνδεσή τους με τα ορφικά μυστήρια, όπως επίσης και με τη λατρεία του Οιάγρου. Σύμφωνα με μαρτυρία του Αρριανού, προς τιμήν του τελευταίου χτίστηκε ιερό που στέγαζε αποτροπιαστικό ξόανο. Ο αρχαίος γεωγράφος Στράβων επισημαίνει σχετικά: «Πιέρια γαρ και Όλυμπος το παλαιόν ην θράκια χωρία και όρη...» (1,471).

Κατά τους ιστορικούς χρόνους – ήδη από την εποχή του Ηροδότου – η περιοχή διεδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην ιστορική εξέλιξη της αρχαίας Μακεδονίας. Πρόσφατες αρχαιολογικές έρευνες έφεραν στο φως σημαντικά ευρήματα από τον οικισμό της Βάλλας. Πρόκειται για πόλισμα με προϊστορικό νεκροταφείο, χρονολογημένο περίπου στα 1000 πΧ. Η παράδοση, τέλος, στις απόκρημνες πλαγιές των Πιερίων τοποθετεί τα ανάκτορα του Αντίγονου Γονατά.

Ασφαλώς, σε όλες αυτές τις καταγραφές ο μύθος και η ιστορική πραγματικότητα συγχέονται αζεδιάλυτα. Οι μύθοι πάντοτε περικλείουν ιστορικούς πυρήνες και συνάπτονται με θρησκευτικές δοξασίες. Πάντως ο χώρος αυτός παρακολούθησε δυναμικά την ιστορική πορεία του μεσαιωνικού και του νεότερου ελληνισμού σε όλες του τις φάσεις. Η ιστορική μνήμη αποκρυσταλλώθηκε σε στέρεες δομές και μετεξελίχθηκε σε εύρωστη παράδοση. Οι θρύλοι και τα δημοτικά τραγούδια συνδέονται με τα ιστορικά πεπρωμένα και μετασχηματίζονται σε παραδοσιακά βιώματα.

Ακόμη και σήμερα σε δημοτικό τραγούδι του Δασκίου μνημονεύεται η περιβόητη βασίλισσα Βεργίνα, η Παλαιολογίνα αρχόντισσα της Βέροιας:

*«Να μη σας κακουφαίνιτι
που' ρθάμι στου χουργιό σας.
Ιμείς τη νύφ' θα πάρουμε, Σουλτάνα Βιργινάδα,
κι του χουργιό δικό σας
Να μας χαρίστι τον ψουμί
και τ' άλλα που φαγάμι.*

Τρία κουράσια μάλωναν
για ένα παλλικάρι,
τρία κουράσια μάλουναν
το ποια για να τον επάρει.
Κι μι τις ρόκις κρούονταν
κι απ' τα μαλλιά τραβιούνταν.
Κι η μάνα του τουν έλιγι
κ' η μάνα του τουν λέγει:
Για πάρτις, γιε μου, και τις τρείς,
καμιά να μην κακιώσει.
Η μια να φέρνει του νιρό,
κι η άλλη να ζυμώνει
κι η τρίτην, η μικρότερη,
να στρώνει να πλαγιάζεις».

Σε όλη τη διάρκεια της τουρκοκρατίας τα χωριά των Πιερίων, η Κόκκοβα, η Βόσοβα, η Ελαφίνα και η Χαράδρα, η Μπόστιανη και το Ντράτσκο υπήρξαν εστίες αγωνιστικότητας. Υπέστησαν καταστροφές και λεηλασίες και περιήλθαν τελικά στη δικαιοδοσία του Τούρκου διοικητικού αξιωματούχου, του μπέη της περιοχής. Ωστόσο η αντίσταση στις αυθαιρεσίες και την ωμή βιαιότητα του Οθωμανού δυνάστη υπήρξε αδιάπτωτη. Ένα δημοτικό τραγούδι με ευανάγνωστη σημειολογία, που σκιαγραφεί τα δεινά των κατοίκων επί τουρκοκρατίας στην περιοχή, είναι και το «Κάτω στα τσιαϊρία». Εδώ το κλεφτόπουλο (υποδηλώνεται ως μούλα) είναι παραπονεμένο, καθώς η σκλαβιά δεν το αφήνει να χαρεί, να ζήσει ελεύθερο:

«Κάτω στα τσιαϊρία,
στα τσιαϊρουχώρια
βόσκουν μούλις
και μια μούλα στέκει,
στέκει και δε βόσκει.
Και περνάει ου αφέντης,
την καλημερνάει.
Τι έχεις μούλα μ', τι έχεις,
τι έχεις και δε βόσκεις
κι ούδε χλιμιντράεις;
Τι καλό έχω αφέντη μ'
και να χλιμιντρήσω,
την ταή στη χούφτα,
του νιρό στην κούπα,
το άχυρο ζγκουμπάνα»

Το τραγούδι εξακολουθούν να το λένε στα Ριζώματα το Πάσχα και να το χορεύουν σε πλεχτό, καγκελευτό χορό. Το ίδιο συμβαίνει και με τη «Βασιλαρχόντισσα». Τα δυσπρόσιτα, περρήφανα βουνά με τις βαθιές χαράδρες, τα δασωμένα ρουμάνια και τις σκοτεινές, άγριες σπηλιές έγιναν το φυσικό καταφύγιο για όλους εκείνους που με ακλόνητο φρόνημα και αδούλωτη ψυχή πρωτοστάτησαν στον αγώνα. Αργότερα, κατά τη μεταπαναστατική περίοδο, η περιοχή συνδέθηκε με το παθογενές φαινόμενο της ληστείας. Οι κλεφταρματολοί, οι καπεταναίοι και οι λήσταρχοι οριοθέτησαν και επέβαλαν τους δικούς τους κώδικες ήθους και ελευθερίας:

«Ορέ δεν είναι κρίμα κι άδικο,
δεν είναι κι αμαρτία,
να είναι η Βάσω σ' ερημιά βασιλαρχόντισσα;

Στα κλέφτικα λημέρια
να στρώνει η Βάσω στρώματα,
ορέ να στρώνει πεύκα στρώματα, βασιλαρχόντισσα,
οξιές για μαξιλάρια ...»

Η ιστορική ταυτότητα της περιοχής προσδιορίζεται και από το εθιμικό πλαίσιο. Από τον εθιμικό κύκλο της ζωής θα σταθούμε ιδιαίτερα στη γαμήλια τελετή και τις τυπικές εκδηλώσεις που τη συνοδεύουν:

Στο σπίτι του γαμπρού μπαίνουν οι φίλοι του ανάμεσα σε ευχές και πειράγματα. Ένας από τους φίλους αρχίζει να τον ξυρίζει. Στο μεταξύ καταφτάνουν συγγενείς και συγχωριανοί με τραγούδια και ευχές φέρνοντας δώρα. Η νύφη του στέλνει με δικό της άνθρωπο ένα κομπολόι. Αρχίζει να ντύνεται με τη βοήθεια των φίλων του. Του φορούν φουστάνελα, τσαρούχια, μπρουσμάνια και μάλιστα μέσα από τα ρούχα περνούν ένα σίδερο, για να είναι πάντα γερός και δυνατός. Η μάνα του βάζει στην τσέπη του ένα μαντήλι δεμένο, που περιέχει ψωμί και θυμίαμα, για να προφυλαχτεί από τη βασκανία και κάθε κακό.

Το τραπέζι είναι ήδη έτοιμο, ένας από τους συνομηλίκους λέει την προσευχή και αρχίζει το φαγοπότι. Στο τέλος ένα πιάτο με μέλι και καρύδια (= κουκόσιες) περνά από χέρι σε χέρι, τρώνε όλοι και εύχονται στο γαμπρό: «σαν το μέλι γλυκός και σαν κουκόσια γιρός».

Η νύφη βρίσκεται σε γειτονικό σπίτι όπου έχουν συγκεντρωθεί οι φίλες της, για να την ντύσουν. Της φορούν το πέπλο (σκιωπή) και λουλούδια στο κεφάλι, βελούδινο φουστάνι, ροδόχρωμη ποδιά και μάλλινες κάλτσες (σκφούνια) με πλουμιστά κεντίδια (γράμματα). Στην κοιλιά της τοποθετούν ένα καθρεφτάκι σε ένδειξη διαφάνειας. Ο νονός της της φοράει το ζωνάρι. Ο κουνιάδος της προσπαθεί να τη σηκώσει ψηλά, αλλά συναντά αντίσταση από τις φιλενάδες της κοπέλας. Όταν τα καταφέρει τελικά, φωνάζει «Άξια η νύφη μας». Κατόπιν η νονά της βάζει κρασί στο παπούτσι της, της δίνει να πει τρεις φορές και της το φοράει. Οι υπόλοιποι τραγουδούν: «Πάρε νύφη τα παπούτσια, στα' φερε ο αντραδιρός σου, τὰ στείλι ι πιθιρός σου».

Ο κουμπάρος καλεί όλους τους φίλους του και με τη συνοδεία της γκαίντας πηγαίνουν να πάρουν το γαμπρό και τη νύφη. Βγαίνοντας από το σπίτι ρίχνουν τουφεκιές, για να ειδοποιήσουν τους νονούς ότι έρχονται. Όλα τα μπρατίμια φορούν λευκό μαντήλι. Στο δρόμο τραγουδούν «Κινήσαν τα καράβια τα ζαχουριανά», ενώ πάντα προπορεύεται ο γκαιντατζής. Δυο φίλοι με τσαρτσάρι στα χέρια κερνούν όποιον συναντούν στη διαδρομή τους. Φτάνοντας στο σπίτι της νύφης, τους υποδέχονται στην αυλόπορτα με κεράσματα. Τότε τραγουδούν όλοι μαζί:

«Πίνιτι να πίνουμε μωρέ πιδιά.
Πίνιτι να πίνουμε ντουλμπέρια μου, μωρέ και αϊτέρια μου.
Και μην παραπίνιτι μωρέ.
Και μην παραπίνιτι ντουλμπέρια μου, μωρέ και αίτέρια μου.
Αύριο δρόμον έχουμε μωρέ πιδιά,
Αύριο δρόμον έχουμι ντουλμπέρια μου, μωρέ και αϊτέρια μου.
Στη Μπουγκτάνα (= Μολδοβλαχία) θέλει να πάμ', ουρέ πιδιά.
Στη Μπουγκτάνα θέλει να πάμι ντουλμπέρια μου, μωρέ και αϊτέρια μου.
Τη νύφη, για να πάρουμι μωρέ πιδιά,
τη νύφη, για να πάρουμι ντουλμπέρια μου, μωρέ και αϊτέρια μου.
Κι αν δεν μας τη δώσουνε μωρέ πιδιά.
Κι αν δεν μας τη δώσουνε ντουλμπέρια μου, μωρέ και αϊτέρια μου.
Τα όπλα μας θα πάρουμε μωρέ παιδιά.
Τα όπλα μας θα πάρουμε ντουλμπέρια μου, μωρέ και αϊτέρια μου»

Η νονά κρατά ένα πανέρι με το στεφανοπάνι σε χρώμα θαλασσί, τα στέφανα και το «συντεντιάτκου του ψουμί», δηλαδή το ψωμί του νονού. Στη μέση του δωματίου βρίσκεται

ο γαμπρός που σκύβει, πατά ένα σίδερο και δέχεται τις ευχές από τους γονείς της νύφης και τους κουμπάρους. Όλοι μαζί πλέον ξεκινούν για το σπίτι της νύφης. Μόλις φτάσουν στον προορισμό τους, αφού τους υποδεχτούν οι συμπέθεροι και τους κεράσουν, τραγουδούν «*Ιμείς ιδώ δεν ήρθαμι κέρνα μας, κέρνα μας*». Στο σπίτι, όπου βρίσκεται η νύφη, οι ετοιμασίες έχουν ήδη τελειώσει και τα αδέλφια της την φέρνουν στο πατρικό της. Προτού ανεβεί τα σκαλιά, προσκυνάει τρεις φορές και έπειτα μπαίνει, στέκεται στη μέση του δωματίου και εκεί πατάει και αυτή ένα σίδερο, για να είναι γερή και γόνιμη.

Όταν φεύγει η νύφη από το πατρικό της, ο κόσμος τραγουδάει «*έβγα, μάνα μου, να δεις τον ήλιο*». Προσκυνάει τρεις φορές στο τελευταίο σκαλοπάτι και κάνει το σταυρό της. Τώρα είναι η στιγμή του τελευταίου αποχαιρετισμού. Ο νονός πιάνοντας από τις μασχάλες το ζευγάρι, τους γυρίζει επί τόπου τρεις φορές. Έπειτα κυλάει ένα κόσκινο και, αν πέσει μπρούμυτα, η κοπέλα θα γεννήσει αγόρι, ενώ, αν πέσει ανάσκελα, τότε θα πρέπει να περιμένει κορίτσι.

Ο πατέρας ανεβάζει τη νύφη στο άλογο. Προπορεύεται ο νονός κρατώντας το φλάμπουρο για την εκκλησία. Ακολουθούν ο γαμπρός και το σόι του. Όλοι τραγουδούν εναλλάξ με την γκάιντα, ώσπου να φτάσουν στο ναό, όπου και τελείται το μυστήριο.

Βγαίνοντας από την εκκλησία στο προαύλιο στήνουν το χορό. Πρώτος σέρνει ο νονός το χορό κρατώντας το φλάμπουρο. Όλοι μαζί ξεκινούν για το πατρικό του γαμπρού, προσέχοντας να μη συναντηθούν στο δρόμο δύο γάμοι, γιατί κάτι τέτοιο θεωρείται γρουσουζιά. Σε αυτήν την περίπτωση πρέπει πάντα η μία γαμήλια πομπή να αλλάζει δρόμο.

Φτάνοντας στην αυλή βάζουν πάνω στην αγκαλιά της νύφης ένα παιδάκι τριών τεσσάρων χρόνων, σε ένδειξη ευγονίας, και εκείνο τοποθετεί την κουλούρα στο κεφάλι της. Αυτή τότε του χαρίζει τα «πισκέσια», φρούτα, χρήματα, γλυκά σε ένα άσπρο μαντήλι. Ο κουνιάδος ξεπεξεύει τη νύφη. Γίνεται μάχη για το ποιος θα πάρει το άλογο. Όποιος καταφέρει να το καβαλικέψει φεύγει καλπάζοντας μακριά.

Η πεθερά περιμένει στο πλατύσκαλο με ένα πιάτο γεμάτο με κουφέτα και ρύζι. Η νύφη το παίρνει και το σκορπίζει μπρος και πίσω. Όταν τελειώσει, η πεθερά της το γυρίζει μπρούμυτα, το πατά με δύναμη και το σπάζει. Η νύφη πετά πάνω στη στέγη του σπιτιού ένα μήλο, ενώ στην εξώπορτα πάλι η μητέρα του γαμπρού της προσφέρει μέλι. Η κοπέλα παίρνει με το δεξί δάχτυλο και πάνω στην πόρτα κάνει το σχήμα του σταυρού, ενώ πατάει σε σιδερένιο ένα αντικείμενο. Όλες αυτές οι τελετουργίες οι οποίες τηρούνται με απαρέγκλιτη συνέπεια εμπεριέχουν μαγικά στοιχεία και παραπέμπουν σε προαιώνιες δοξασίες και συμβολισμούς.

Εν συνεχεία, η νύφη προσφέρει στο νονό της ένα καλάθι, που του έχουν ετοιμάσει με πολλά δώρα, κάνει μετάνοια και το βάζει πάνω στο δεξιό του ώμο. Τελιώνοντας ακουμπάει στον τοίχο και προσκυνάει. Οι φίλες της νύφης τη μεταφέρουν στο διπλανό δωμάτιο, της στερεώνουν τη σκιώπη στα μαλλιά και της δίνουν να φάει εννέα κουταλιές με μέλι και καρύδια – σε αναλογία με τους εννέα μήνες που διαρκεί μία εγκυμοσύνη.

Δύο γυναίκες από το σόι της νύφης φέρνουν μία κολοκύθα και καλούν το γαμπρό να σταθεί όρθιος επάνω της. Εάν τα καταφέρει, θα αποδείξει την αξιοπότητά του. Ταυτόχρονα οι γυναίκες τον σπρώχνουν, για να πέσει, ενώ τα μπρατίμια του τον κρατούν όρθιο, επειδή ακριβώς θα τον στηρίζουν σε όλην του τη ζωή.

Αργά το βράδυ ο πιο καλαμπουρτζής «*λαλάει του συντικνιάτκου του ψουμί*», δηλαδή του νονού το ψωμί. Αναφέρεται στην περιπέτεια του ψωμιού, μέχρι να φτάσει στα χέρια του: «*Αυτό το ψωμί που βλέπιτι του φιρι η νουνά, το σπείραν, τράνιψι, του θέρσαν, το φκιάσαν διμάτια, του πήγαν στον μύλου, γίνκι αλεύρι και αργότερα γίνκι αυτό που βλέπιτι*». Το κόβουν σε φέτες και το μοιράζουν σε όλους τους καλεσμένους.

Δευτέρα πρωί – πρωί ο νονός χορεύει με το φλάμπουρο. Η νονά κρατάει την κουλούρα πάνω στο κεφάλι της νύφης χορεύοντας και τραγουδούν όλοι μαζί «*Μωρή ψηλή Βιργιώτισσα*». Η νονά κόβει ελαφρά την κουλούρα φροντίζοντας στη μοιρασιά να δώσει περισσότερο στη νύφη από ό, τι στο γαμπρό, για να είναι πιο άξια. Οι νεόνυμφοι στο τελευταίο

σκαλοπάτι δέχονται ευχές, όπως «Καλή αγάπησε χαϊρλιθκι» και φιλούν το χέρι του καθένα. Οι προσκεκλημένοι αφήνουν χρήματα για το ξεκίνημα του καινούργιου σπιτικού. Για οκτώ ημέρες η νύφη φιλάει στο χέρι όποιον βρίσκει για πρώτη φορά στο δρόμο. Επίσης, για το ίδιο διάστημα παραμένει το φλάμπουρο πάνω στο σπίτι.

Στον κύκλο των εθιμικών εκδηλώσεων εντάσσονται και συμπεριφορές που συνδέονται με το θρησκευτικό συναίσθημα. Η βαθιά και αυτοφυής θρησκευτικότητα των κατοίκων της περιοχής συνυφαίνονται με τη ζωτικότητα της αυθόρμητης έκφρασης. Και εδώ, όπως και σε άλλες ορεινές κοινότητες, τραγουδούν ακόμη το Σάββατο του Λαζάρου τις Λαζαρίνες. Πρόκειται για ύμνους προς το Λάζαρο, που ψάλλουν νέες, κυρίως, γυναίκες του χωριού. Ένα από τα πιο όμορφα λαζαριάτικα τραγούδια είναι και το ακόλουθο:

«Πάνω στα μαρμαρόφυλλα κι στα μαργαριτάρια
ικεί κοιμάτι ι αφέντης μας μι τον σταυρό στον χέρι,
μι τον σταυρό, μι τον βαγγέλιον, μι το άγιον το βαγγέλιον.
Κανένας δεν εθάρρενε να πάει να τον ξυπνήσει.
Μόν' η κυρά η Παναγιά πάησιν κι τον ξυπνούσι.
Σήκου απάν' αφέντη μου και μη βαριουκοιμάσι,
Τα σήμαντρα σήμάνανε κι οι εκκλησιές ανοίξαν»

Μια ακόμη αξιοπρόσεκτη πτυχή του κύκλου των εθίμων εστιάζεται και στα αποκριάτικα δρώμενα. Ο πηγαίος και αυθόρμητος χαρακτήρας τους, η τολμηρότητα στην έκφραση και τη θεματολογία, ο ακατάσχετος σεξισμός σε συνάφεια με τις ιδιόρρυθμα άσεμνες χειρονομίες, όλα αυτά παραπέμπουν σε καταβολές παγανιστικές, ακόμη και διονυσιακού παροξυσμού. Τα τραγούδια του καρναβαλιού στα Πιέρια, με τις πληθωρικές παραδοξολογίες και τις αθυρόστομες αμετροέπειες, παρουσιάζουν υψηλό λαογραφικό ενδιαφέρον:

«Θέλω πέρα να περάσω,
το χορό σας να λογιάσω
πώς χορεύουνε οι γέροι,
σα λαγός το καλοκαίρι,
πώς χορεύουν κι οι γριές,
σα δερμάτια, σαν προβιές
πώς χορεύουν τα παιδιά,
σα να βράζουν τα κουκιά,
πώς χορεύουν τα κορίτσια,
σαν αρνιά και σαν κατσίκια»

Τα ρουκατζιάρια είναι εκδηλώσεις λατρευτικής πρακτικής που εξακολουθούν να τις τηρούν οι κάτοικοι αυτών των χωριών. Οι παλιότεροι έχουν πάντα να θυμούνται όλες τις τελετουργίες που συνόδευαν τα έθιμα αυτά. Στις μαρτυρίες τους καταθέτουν:

«Το πρωί της πρωτοχρονιάς μετά την εκκλησία μαζεύονται στην πλατεία του χωριού τα ρουκατζιάρια, οι άντρες παντρεμένοι και ελεύθεροι, ντυμένοι με φουστανέλες και ασημένια φλουριά. Στο χέρι τους κρατούν μία ξύλινη μαχαίρα. Ορίζαν έναν σαν καπετάνιο και παραταγμένοι με σειρά ηλικίας ξεκινούσαν να κάνουν το γύρο του χωριού με την γκάιντα. Μπροστά πήγαινε ο επίτροπος με την εικόνα του αγίου Βασιλείου και το δίσκο, έπειτα ο γκαϊντατζής και κατόπιν ο στρατός από τους ρουκατζιαραίους. Πρώτα πήγαιναν στο σπίτι του παπά. Εκεί τραγουδούσαν τα αγιοβασιλιάτικα τραγούδια αλλά και το «Μέσα στα μαρμαρόφυλλα και τα μαργαριτάρια, εκεί κοιμάτ' ι αφέντης μας με το σταυρό στον χέρι». Η παπαδιά τους κερνούσε ρακί και μεζέδες έριχνε ένα γρόσι πάνω στην εικόνα και έδινε στους χασμικιαραίους (=γεωργούς) το τάμα του σπιτιού. Μετά πήγαιναν και στα άλλα σπίτια, έπαιρναν τα άλλα τάματα, ώσπου κατέληγαν στην πλατεία και έστηναν τον τρανό χορό της νέας χρονιάς.

Ο χορός και το γλέντι εξακολουθούσε ως το βράδυ σε ενός επιτρόπου το σπίτι. Όσα μάζευαν τα κρατούσαν για την εκκλησία και το σχολείο. Βλέπεις, τότε τον παπά και το δάσκαλο τους πλήρωνε το ίδιο το χωριό».

Πιθανότατα τα έθιμα αυτά να συνάπτονται με τους αρχαίους rogatores και τη θεσμοθετημένη τελετή της επαιτείας κατά τους ρωμαϊκούς αυτοκρατορικούς χρόνους.

Οι εκφάνσεις του λαϊκού βίου είναι πολύπτυχες. Εδώ περιοριζόμαστε να καταγράψουμε τις πλέον χαρακτηριστικές και ενδιαφέρουσες. Από την πλούσια αυτή ποικιλία αναμφίβολα προέχει και η περιγραφή της παλιάς, παραδοσιακής φορεσιάς :

Οι άντρες φορούσαν στο κεφάλι κόκκινη σκούφια, το φέσι, ενώ οι γεροντότεροι γύρω από αυτήν τύλιγαν ένα μαύρο ζωνάρι για σαρίκι. Κατάσαρκα φορούσαν ένα πυκνούφασμένο πουκάμισο, που έφτανε ως τα γόνατα. Από τη μέση και κάτω το πουκάμισο είχε λαγκιόλια και τελείωνε σα φουστανέλα. Επίσης, φορούσαν ως τη μέση και το μπενίσι. Λεγόταν και κοντό ή τιαγαντάκι και είχε μακριές μανίκες. Στο στήθος το μπενίσι ήταν χρυσοκέντητο με καγκελωτά σχήματα και άλλα περίτεχνα μοτίβα, ενώ είχε και χρυσά κουμπιά. Μάλλινες φανέλες φορούσαν μόνο το χειμώνα. Στη μέση έδεναν τσαντό ζωνάρι, λευκό ή κόκκινο οι νέοι και μαύρο οι γέροι.

Στα πόδια φορούσαν τα χολέβια και κάτω από το γόνατο τα έζωναν με τις βουδέτες. Για κάλτσες είχαν τα άσπρα ή μαύρα σκουφούνια. Τέλος, για παπούτσια φορούσαν τα γουρνοτσάρουχα για τη δουλειά, ενώ για τα πισμόμερα» (γιορτές, πανηγύρια, γάμους) φορούσαν τα αγοραστά τσαρούχια με τις φούντες.

Οι νέοι έδεναν στο λαιμό πάντα την παρδαλή σιρβέτα, μέχρι να γίνουν γαμπροί. Ευρίζονταν αραιά – οι γέροι καθόλου – και, όταν κουρεούνταν, άφηναν πάνω από το βλέφαρο τον τσαμπιά, για παλικάροσύνη.

Το χειμώνα φορούσαν πάντα χοντρή κάπα. Οι γυναίκες – τουλάχιστον έως το 1912 – έβαζαν στο κεφάλι τους τη χαρακτηριστική μακεδονίτικη κατσούλα του Μεγαλέξαντρου. Από τότε και μετά φορούσαν μεγάλες χρωματιστές μαντίλες.

Μπροστά στο στήθος φορούσαν την κεντημένη τραχηλιά και στα χέρια μανικάκια. Μπροστά και κάτω από τη μέση έδεναν ξομπλιαστή ποδιά. Ξόμπλια είχε και το κάτω μέρος της πουκαμίσας γύρω γύρω. Στολίζονταν με μπουρλές στο λαιμό, στα στήθια και στη μέση. Στα αυτιά κρεμούσαν σκουλαρίκια. Στα χέρια έβαζαν μπιλιτζίκια και στις πλεξούδες μία αλυσίδα.

Όλα τα φορέματα, ανδρικά και γυναικεία, τα ύφαιναν οι γυναίκες. Επίσης, δική τους δουλειά ήταν το ράψιμο, το πλέξιμο και το κέντημα. Κάθε νοικοκύρης έσπερνε λινάρι και κάθε σπίτι είχε τον αργαλειό του για το ντύσιμο.

Η ανίχνευση του θέματος θα ήταν θεμιτό να θίξει και ένα ζήτημα κοινωνικής υφής. Η περίπτωση της μετανάστευσης – απότοκο της φτώχειας και της οικονομικής συρρίκνωσης – αφορά ασφαλώς και αυτήν την περιοχή. Στα τραγούδια της ξενιτιάς καταγράφεται ανάγλυφα η ηθική καταρράκωση, η συναισθηματική απαντοχή, η εναγώνια απελπισία. Διασώζουν ως ζωντανή ανάμνηση αυτά τα δύσκολα χρόνια:

«Μη με μαλώνεις, μάνα μου,
και μη με παραπαίρνεις,
εγώ πολύ εδώ δεν κάθομαι,
για να με μπεζερίσεις.
Ταχιά κινώ στην ξενιτιά,
πάνω για τα καράβια.
Θα κάμεις μήνες να με ιδείς,
θα κάμεις τρία χρόνια,
θα κάμεις κι ένα εξάμηνο
στην εκκλησιά να πάνεις.
Μάνα μ' σαν πας στην εκκλησιά,

προσκύνα και για μένα.
Θα ιδείς νυφάδες με παιδιά
και πεθερές με νύφες,
θα ιδείς και το στασίδι μου
να στέκει μαραμένο».

Διαπιστώσεις

Είναι παρήγορο και συνάμα ενθαρρυντικό το γεγονός ότι ο παραδοσιακός πολιτισμός επιβιώνει δυναμικά στις «οριακές» περιοχές. Υφίσταται και αναπλάθεται ως εύρωστο μόρφωμα και διατηρείται ακέραιος χωρίς να συντηρείται απονευρωμένος. Άλλωστε, όπως εύστοχα έχει επισημάνει η Άλκη Κυριακίδου – Νέστορος «Στον παραδοσιακό πολιτισμό δεν υπάρχει αφηρημένη έννοια του χώρου. Χώρος είναι ο τόπος, ο συγκεκριμένος τόπος, με τον οποίο συνδέονται ορισμένες μνήμες και προσλαμβάνουσες παραστάσεις – χώρος είναι η εμπειρία του».

Ίσως, ακριβώς επειδή σε αυτές τις γεωγραφικές συντεταγμένες η παράδοση αντιστέκεται πιο αποφασιστικά, δεν ενδίδει στους αλλοτριωτικούς μηχανισμούς της τρέχουσας επικαιρότητας.

Ασφαλώς οποιαδήποτε απόπειρα αναδίφησης στο παρελθόν προϋποθέτει το σεβασμό και την ευαισθησία στη διερεύνηση: απαγκιστρωμένη από τις αυθαιρεσίες του folklore, της τεχνητής και σχηματικής αναβίωσης του παραδοσιακού πολιτισμού.

Η συνοπτική αυτή καταγραφή επεχείρησε να προσεγγίσει τις παραδοσιακές αναφορές που, ως ένα μέτρο, προσδιορίζουν ακόμη και σήμερα την πολιτισμική ταυτότητα των Πιερίων.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Γαβριηλίδης Θ., (1997) *Βασίλισσα Βεργίνα, Λαός, Βέροια*
- Κυριακίδου – Νέστορος Α, (1975), *Λαογραφικά μελετήματα*, Ολκός, Αθήνα
- Μπατσαρά Ν. Θ, (1995) *200 δημοτικά τραγούδια από το Πολυδένδρι Πιερίων, Μυγδονία, Βέροια*
- Στεφανόπουλος Ε, (1945;) *Δάσκιον, χειρόγραφον βιβλίον (sic), χ.χ*

Όψεις του προσφυγικού ζητήματος στην Ημαθία, από τη Συνθήκη του Βουκουρεστίου μέχρι την περίοδο του «Εθνικού Διχασμού» (1913 – 1916)

Του δ. Αθανάσιου Γ. Βουδούρη
Μέλους Δ.Σ. της Ε.Μ.Ι.Π.Η.

Α. Ιστορικό και πολιτικό πλαίσιο

Η σταδιακή εδραίωση του νεοσύστατου ελληνικού κράτους (μετά από την επανάσταση του 1821) και η αναγνώρισή του από τις μεγάλες δυνάμεις ως «ισότιμου μέλους» της παγκόσμιας πολιτικής σκηνής, έθετε πλέον την πορεία του ελληνισμού σε νέα τροχιά. Η αρχική απελευθέρωση, από την Οθωμανική αυτοκρατορία, ενός μικρού μόνο τμήματος της ελληνικής επικράτειας, γεννούσε ελπίδες και προοπτικές για μεγαλύτερες επιτυχίες (σε στρατιωτικό και πολιτικό επίπεδο), θέτοντας ως σκοπό την απελευθέρωση όσο το δυνατό περισσότερων «αλύτρωτων Ελλήνων» και την ενσωμάτωσή τους στον ελληνικό εθνικό κορμό (αλύτρωτικό κίνημα), καθώς και την επιθυμία για ανάκτηση των εδαφών της πρώην Βυζαντινής αυτοκρατορίας (μεγαλοϊδεατισμός).

Στο κλίμα αυτό εντάσσονται τα πολυάριθμα επαναστατικά κινήματα του δεύτερου μισού του 19^{ου} αιώνα, σε συνδυασμό με τις οργανωμένες προσπάθειες του ελληνικού κράτους για ανάληψη στρατιωτικής δράσης ενάντια στην Οθωμανική αυτοκρατορία (με αποκορύφωμα τον άτυχο πόλεμο του 1897), φανερώνοντας το σταθερό προσανατολισμό του ελληνισμού σε τροχιά ανοιχτής σύγκρουσης με την Πύλη.¹

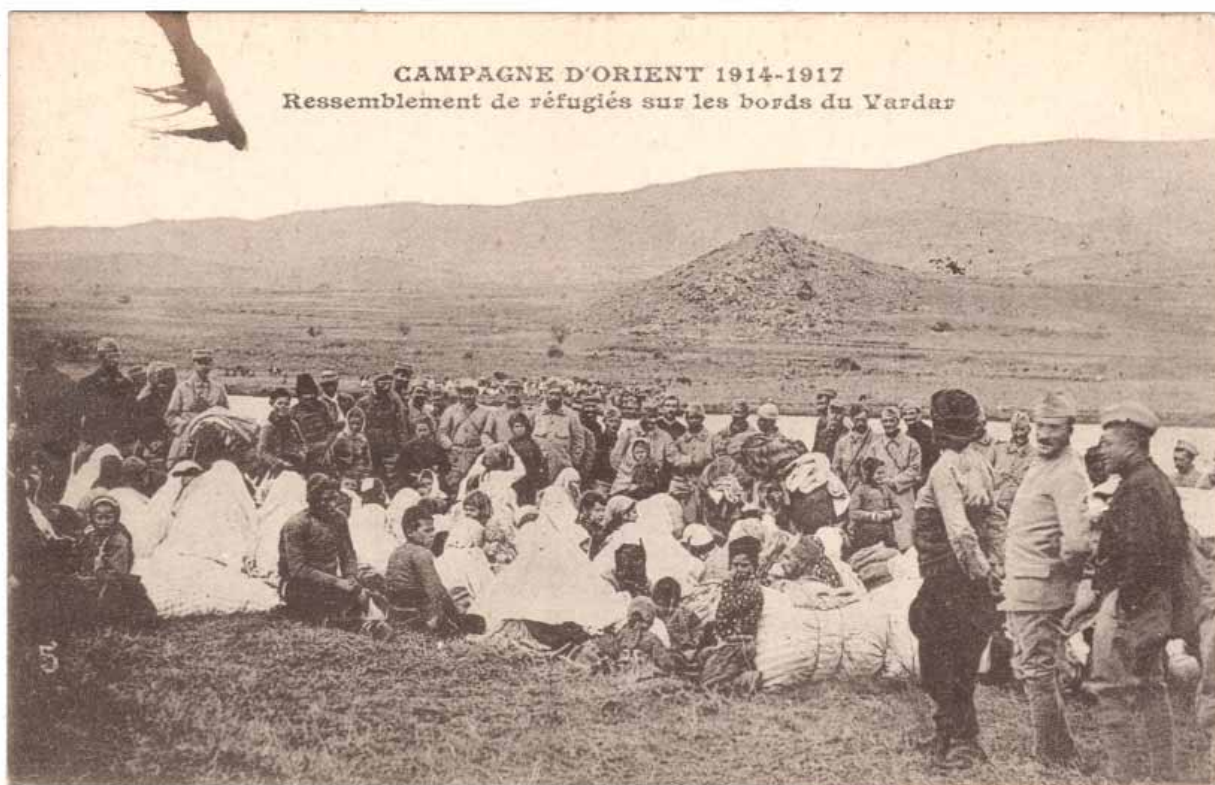
Τα νέα δεδομένα στο Βαλκανικό χώρο, όπως αυτά διαμορφώθηκαν με την ίδρυση του Βουλγαρικού κράτους, ύστερα από την υπογραφή της Συνθήκης του Αγίου Στεφάνου (1878), έθεσαν νέες βάσεις για τη μετέπειτα δημιουργία των σύγχρονων βαλκανικών εθνικών κρατών, και τη διεύρυνση των ελληνικών συνόρων προς το βορρά. Οι ένοπλες συγκρούσεις μεταξύ των εθνοτικών – φυλετικών ομάδων της νότιας Βαλκανικής, μέσα στο όριο της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, συνέβαλαν, επίσης, στη μεταβολή των πολιτικών δεδομένων, γεγονός που είχε ταυτόχρονα ως συνέπεια την αναπόφευκτη αλλοίωση (μέχρι ένα βαθμό) της εθνολογικής και δημογραφικής εικόνας της περιοχής.

Η έξαρση των εθνικιστικών διεκδικήσεων, κυρίως στο χώρο της Μακεδονίας (Μακεδονικός Αγώνας), είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ένοπλων αντιμαχόμενων αντάρτικων σωμάτων, τα οποία έθεταν ως σκοπό την επικράτησή τους σε στρατιωτικό επίπεδο και τη δημιουργία ισχυρών εθνοτικών – φυλετικών πυρήνων, με απώτερο σκοπό τη διεκδίκηση εδαφών από την Οθωμανική αυτοκρατορία. Την περίοδο αυτή πραγματοποιήθηκαν και ορισμένες αναγκαστικές μετακινήσεις πληθυσμών, όπως υπήρξε η εκδίωξη Ελλήνων από περιοχές της Ανατολικής Ρωμυλίας στα 1906, κάτω από την απειλή των Βουλγάρων, αλλά και από περιοχές της Ρουμανίας, λόγω της αντιπαράθεσης μεταξύ Ρουμανίας και Ελλάδας με αφορμή το ζήτημα των βλάχικων πληθυσμών της Νότιας Βαλκανικής (Κουτσοβλαχικό ζήτημα).

Με τη λήξη των Βαλκανικών πολέμων του 1912 – 1913 και την υπογραφή της Συνθήκης του Βουκουρεστίου (Αύγουστος 1913), το προσφυγικό ζήτημα λαμβάνει νέες διαστάσεις. Μέσα στο ταραγμένο πολιτικό πλαίσιο της περιόδου, σημειώθηκαν σημαντικές μετακινήσεις πληθυσμών, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία νέων δημογραφικών και εθνολογικών δεδομένων.²

1 Αθανάσιος Γ. Βουδούρης, «Η Ημαθία μέσα από τις «Οδοιπορικές Σημειώσεις» του Νικολάου Θ. Σχινά», *Χρονικά Ιστορίας και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας* (Ε.Μ.Ι.Π.Η.) 6 (Ιούλιος – Σεπτέμβριος 2009) 8.

2 Σημαντικές πληροφορίες για το ζήτημα της εγκατάστασης προσφύγων στη Μακεδονία βλ. Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών (επιμ. Ι. Σ. Κολιόπουλος – Ι. Δ. Μιχαηλίδης), *Οι πρόσφυγες στη Μακεδονία – Από την τραγωδία,*



Πρόσφυγες της περιόδου 1914 – 1917, έξω από τη Θεσσαλονίκη

Μουσουλμάνοι από περιοχές της Ελλάδας, της Σερβίας και της Βουλγαρίας μετακινήθηκαν προς τη Μικρά Ασία, ενώ παράλληλα (κυρίως από τον Νοέμβριο του 1913) Έλληνες της Ανατολικής Θράκης και της Δυτικής Μικράς Ασίας αναγκάστηκαν να μετακινηθούν στα όρια του ελληνικού κράτους. Την ίδια περίοδο παρατηρείται, παράλληλα, μετακίνηση σλαβόφωνων πληθυσμών, κυρίως από περιοχές της Κεντρικής και Δυτικής Μακεδονίας, προς τα εδάφη του βουλγαρικού κράτους.³

Η έναρξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου και η εμπλοκή της Τουρκίας και της Βουλγαρίας σε αυτόν (στο πλευρό της Γερμανίας) είχαν ως αποτέλεσμα την εκδίωξη μεγάλου αριθμού Ελλήνων από τις πατρογονικές τους εστίες.⁴ Έλληνες από τον Πόντο, τα Βορειοδυτικά παράλια της Μικράς Ασίας, αλλά και από την Ανατολική Μακεδονία (την οποία είχαν καταλάβει οι Βούλγαροι), εκδιώχθηκαν μαζικά.⁵

Για την αποκατάσταση των προσφύγων συστήθηκε (από τον Μάιο του 1913) ειδική επιτροπή, υπό την προεδρία του Γενικού Διοικητή της Θεσσαλονίκης. Έργο της επιτροπής υπήρξε η εξασφάλιση των βασικών πρώτων αναγκών των προσφύγων και η σταδιακή προσπάθεια για αποκατάστασή τους, γεγονός που επιχειρήθηκε κυρίως με την παροχή γεωργικών εφοδίων. Για το σκοπό αυτό πραγματοποιήθηκε διενέργεια εράνων, ενώ παράλληλα διατέθηκαν και ορισμένα κονδύλια από το ταμείο της Γενικής Διοίκησης Θεσσαλονίκης.

Οι αυξανόμενες ανάγκες των προσφύγων και η συνεχής εισροή νέων, οδήγησε στη

στην εποποιία, Αθήνα 2009 (περισσότερες πηγές και βιβλιογραφία για το ζήτημα παρατίθεται στις επιμέρους μελέτες του συλλογικού τόμου).

3 Ιάκωβος Δ. Μιχαηλίδης, *Μετακινήσεις σλαβόφωνων πληθυσμών (1912 – 1930). Ο πόλεμος των στατιστικών, Κέντρο Ερευνών Μειονοτικών Ομάδων* 6, 67 – 89.

4 Υπουργείον επί των Εξωτερικών, *Διπλωματικά Έγγραφα 1913 – 1917. Ελληνοσερβική Συνθήκη Συμμαχίας. Εισβολή Γερμανοβουλγάρων εις Μακεδονίαν*, Εν Αθήναις 1917. Υπουργείον επί των Εξωτερικών, *Διπλωματικά Έγγραφα 1913 – 1917. Ελληνοσερβική Συνθήκη Συμμαχίας. Εισβολή Γερμανοβουλγάρων εις Μακεδονίαν (ΣΥ-ΜΠΛΗΡΩΜΑ)*, Εν Αθήναις 1917.

5 Στυλιανός Β. Πρωτονοτάριος, *Η μακεδονική τραγωδία, ήτοι φρικιαστικά αποκαλύψεις επί της προδοτικής παραχωρήσεως της Μακεδονίας εις τους Βουλγάρους και επί των δεινοπαθημάτων του Μακεδονικού λαού*, Θεσσαλονίκη 1916.

λήψη συστηματικότερων μέτρων, προκειμένου να επιτευχθεί, όσο το δυνατό συντομότερα, η αποκατάστασή τους. Για το σκοπό αυτό, με εισήγηση της Γενικής Διοίκησης Θεσσαλονίκης, αποφασίστηκε στις 24 Απριλίου 1914 η σύσταση ειδικής επταμελούς επιτροπής, με την ονομασία «Κεντρική επιτροπή προς περίθαλψιν και εγκατάστασιν των εν Μακεδονία εποίκων ομογενών», η οποία αναγνωρίστηκε και νομικά με το Ν.350/31-10-1914 «περί εγκαταστάσεως των εποίκων ομογενών εν Μακεδονία και αλλαχού».

Με Βασιλικά Διατάγματα (30-11 και 10-12 του 1914) συστήθηκαν, ακόμη, ορισμένες υποεπιτροπές, στη Θεσσαλονίκη και στις κατά τόπους επαρχίες οι οποίες δέχθηκαν προσφυγικούς πληθυσμούς, με σκοπό την παροχή βοήθειας και την άμεση αποκατάσταση των προσφύγων. Μέλη των διάφορων επιτροπών και υποεπιτροπών διετέλεσαν δημόσιοι υπάλληλοι και ειδικοί επιστήμονες. Επιπρόσθετα, δημιουργήθηκαν στις επαρχίες διαχειριστικές και τεχνικές υπηρεσίες (μέλη των οποίων υπήρξαν ένας διοικητικός υπάλληλος, ο οικονομικός έφορος και ο αστυνόμος), οι οποίες ανέλαβαν το έργο της εγκατάστασης και διαμονής των προσφύγων.⁶

Οι διωγμοί και το προσφυγικό ρεύμα από περιοχές που τελούσαν κάτω από τουρκική και βουλγαρική κυριαρχία συνεχίστηκαν μέχρι και το 1918.⁷ Με τη λήξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου πολλοί από τους πρόσφυγες επέστρεψαν στις εστίες τους, για να πάρουν και πάλι, λίγα χρόνια αργότερα, τον δρόμο της οριστικής, πλέον, προσφυγιάς, μετά από την ήττα της Ελλάδας στο μικρασιατικό μέτωπο και τη Μικρασιατική καταστροφή.⁸

Το μεγάλο προσφυγικό ρεύμα της περιόδου από τη μία πλευρά έθεσε τέρμα στην μακραίωνη παρουσία ελληνικών πληθυσμών σε περιοχές που έμειναν έξω από τα όρια του ελληνικού εθνικού κορμού και από την άλλη σηματοδότησε και καθόρισε τη νεότερη πορεία του ελληνισμού.⁹

Β. Η εγκατάσταση των προσφύγων στην Ημαθία

Όπως προκύπτει από στοιχεία της «Διευθύνσεως Κτημάτων Κράτους» του Υπουργείου Οικονομικών της Ελλάδας,¹⁰ κατά την τριετία 1913 – 1916 υπολογίστηκε ότι εγκαταστάθηκαν στη Μακεδονία περίπου 29.557 οικογένειες προσφύγων, οι οποίες αριθμούσαν 117.484 άτομα.¹¹ Σε διάστημα μόλις τριών μηνών (7 Νοεμβρίου 1914 – 9 Ιανουαρίου 1915), είχαν καταφύγει στα όρια της Ελλάδας (κατά βάση στη Μακεδονία) 26.894 οικογένειες προσφύγων, οι οποίες αριθμούσαν 107.998 άτομα, όπως προκύπτει από απογραφή που πραγματοποίησε η «Επιτροπή των προσφύγων». Η περιουσία που είχαν εγκαταλείψει οι πρόσφυγες στις πατρογονικές τους εστίες υπολογίστηκε, από την επιτροπή, ότι έφτανε στο ποσό των 358.648.810 δραχμών.

Ο μεγαλύτερος αριθμός των προσφύγων αυτής της περιόδου (66,54%) προερχόταν από περιοχές που τελούσαν κάτω από τουρκική κυριαρχία (49,71% από περιοχές της Θράκης και 16,83% από περιοχές της Μ. Ασίας), ενώ οι υπόλοιποι πρόσφυγες (33,37%) εκτοπίστηκαν από περιοχές που ενσωματώθηκαν στο βουλγαρικό κράτος (28,6% από περιοχές της Θράκης, 4,44% από την Ανατολική Μακεδονία και 0,33% από την Παλαιά Βουλγαρία).¹²

Οι πληθυσμοί αυτοί τοποθετήθηκαν (μέχρι το 1916) σε είκοσι πέντε πόλεις και επαρχίες

6 Υπουργείο Οικονομικών – Διευθύνσεις Κτημάτων Κράτους, *Εκθεσις περί των εν Μακεδονία προσφύγων*, Εν Αθήναις 1916, 5 – 6.

7 Υπουργείον Περιθάλψεως, *Η περίθαλψις των προσφύγων 1917-1920*. Δυτική Θράκη, Ανατολική Θράκη, Μικρά Ασία, Βόρειος Ήπειρος, Ανατολ. Μακεδονία, Νότιος Ρωσία, Πόντος, Ρουμανία, Δωδεκάνησος, Εν Αθήναις 1920.

8 Σχετικά με το προσφυγικό ζήτημα της περιόδου βλ. Αλέξανδρος Πάλλης, *Περί ανταλλαγής πληθυσμών και εποικισμού εν τη Βαλκανική κατά τα έτη 1912 – 1920*, Κωνσταντινούπολη 1920. Ο ίδιος, *Στατιστική μελέτη περί των φυλετικών μεταναστεύσεων Μακεδονίας και Θράκης κατά την περίοδο 1912 – 1924*, Αθήνα 1925.

9 Αθανάσιος Β. Πρωτονοτάριος, *Το προσφυγικόν πρόβλημα από ιστορικής, νομικής και κρατικής απόψεως*, Αθήναι 1929.

10 Υπουργείο Οικονομικών, *Εκθεσις*, ό.π., 43 (χάρτης).

11 Ο αριθμός αυτός υπολογίστηκε με βάση τις αιτήσεις που υπέβαλαν οι πρόσφυγες για παροχή βοήθειας. Στην πραγματικότητα ο αριθμός των προσφύγων υπήρξε μεγαλύτερος, καθώς αρκετοί από αυτούς, οι οποίοι είχαν κάποια οικονομική άνεση, δεν υπέβαλαν σχετικές αιτήσεις.

12 Υπουργείο Οικονομικών, *Εκθεσις*, ό.π., 42.

της Μακεδονίας, μεταξύ των οποίων και στην επαρχία της Βέροιας,¹³ λόγω του γεγονότος ότι οι περιοχές αυτές κρίθηκε ότι μπορούσαν να καλύψουν, σε αρκετά ικανοποιητικό βαθμό, τις βασικότερες ανάγκες επιβίωσης των προσφύγων, αλλά και λόγω του ότι ένα μέρος τους είχε ήδη εγκαταλειφθεί από μουσουλμανικούς (κυρίως) αλλά και χριστιανικούς (σλαβόφωνους) πληθυσμούς.¹⁴

Από τους πρόσφυγες που κατέφυγαν κατά την περίοδο αυτή στο ελληνικό κράτος το μεγαλύτερο ποσοστό εγκαταστάθηκε στην πόλη και την επαρχία της Θεσσαλονίκης (31,12%) και στις περιφέρειες Κιλκισίου (11,73%)¹⁵ και Δράμας (10,98%), ενώ τα μικρότερα ποσοστά εγκατάστασης προσφύγων εμφανίζονται στις επαρχίες Καστοριάς (0,07%), Χαλκιδικής (0,08%) και Φλώρινας (0,10%).

Στην περιφέρεια της Βέροιας (σημερινός νομός Ημαθίας) εγκαταστάθηκε το 0,75% των προσφύγων της περιόδου. Για την ακρίβεια, μεταξύ των ετών 1913 – 1916, εγκαταστάθηκαν στην περιοχή 212 προσφυγικές οικογένειες, οι οποίες αριθμούσαν συνολικά 862 μέλη.¹⁶

Οι περισσότεροι από αυτούς τοποθετήθηκαν κοντά στις δύο μεγάλες πόλεις της επαρχίας, στην εγκαταλελειμμένη περιοχή Καράτσαλη έξω από την Βέροια¹⁷ (424 άτομα) και στη Νάουσα (154 άτομα). Οι υπόλοιποι, εγκαταστάθηκαν σε τέσσερα από τα θεωρούμενα ως «δημόσια χωριά» (141 άτομα, ποσοστό 16,35%), ενώ ορισμένοι από αυτούς κατοίκησαν σε τέσσερα από τα «εγκαταλελειμμένα χωριά» της περιοχής (143 άτομα, ποσοστό 16,58%).¹⁸ Πρόκειται για τα «δημόσια χωριά» Κάτω Κοπανός, Κάτω Λοζίτσι (περιοχή Τριποτάμου), Ρέσιανη (Βρυσάκι) και μονή αγίων Αναργύρων (Νησί), καθώς και για τα «εγκαταλελειμμένα χωριά» Καστανιά, Σάδινα (Καράβι Μελίκης), Σταυρός, Ταραμών (Ταγαροχώρι).

Το μεγαλύτερο ποσοστό των προσφύγων που εγκαταστάθηκαν στην επαρχία της Βέροιας (67,7%) αποτελούσαν άτομα χωρίς καμία επαγγελματική εξειδίκευση (151 οικογένειες, 584 άτομα), ενώ το 31,2% ήταν γεωργοί (59 οικογένειες, 269 άτομα) και μόλις το 1,04% (2 οικογένειες, 9 άτομα) υπήρξαν επαγγελματίες.¹⁹

Ο αριθμός των προσφύγων αυτής της περιόδου στην επαρχία της Βέροιας, αν και συγκριτικά με τις υπόλοιπες μακεδονικές επαρχίες υπήρξε σχετικά μικρός (η επαρχία κατέχει μόλις την 18^η θέση μεταξύ των 25 επαρχιών που δέχθηκαν κατά την περίοδο αυτή προσφυγικούς πληθυσμούς), συνέβαλε σε αρκετά μεγάλο βαθμό στη δημιουργία νέων κοινωνικών και πολιτισμικών δεδομένων.

Οι νέες απόψεις και αντιλήψεις (για τα τοπικά δεδομένα της επαρχίας), τις οποίες μετέφεραν οι πρόσφυγες στις καινούργιες τους πατρίδες, αλλά και η καθημερινή συναναστροφή ντόπιων και μεταναστών, δημιούργησαν ένα νέο πλαίσιο κοινωνικής και πολιτισμικής αλληλεπίδρασης, μέσα στο οποίο διαμορφώθηκε ο «χαρακτήρας» της σύγχρονης επαρχίας.

13 Πληροφορίες για την εγκατάσταση προσφύγων σε περιοχές της Βέροιας, κυρίως με βάση αφηγήσεις και συνεντεύξεις ηλικιωμένων προσφύγων, διασώζει στην πτυχιακή του εργασία ο Σ. Ζερδαλής. Βλ. Σωτήρης Ζερδαλής, *Η εγκατάσταση των προσφύγων στη Βέροια (1914 – 1920)*, Φλώρινα 1998 (ανέκδοτη πτυχιακή εργασία στο τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης της Παιδαγωγικής Σχολής Φλώρινας).

14 Βλ. Κωνσταντίνος Φωτιάδης, «Οι πρόσφυγες στη Μακεδονία», *Οι πρόσφυγες στη Μακεδονία – Από την τραγωδία, στην εποποιία*, Αθήνα 2009, 48 – 71. Ευστάθιος Πελαγίδης, *Η ανθρωπογεωγραφία του προσφυγικού ζητήματος (1913 – 1930)*, *Οι πρόσφυγες στη Μακεδονία – Από την τραγωδία, στην εποποιία*, Αθήνα 2009, 72 – 80.

15 Στράτος Ν. Δορδανός, «Το Κυκλίκ των προσφύγων: Εγκατάσταση και συλλογική οργάνωση», *Οι πρόσφυγες στη Μακεδονία – Από την τραγωδία, στην εποποιία*, Αθήνα 2009, 280 – 294.

16 Υπουργείο Οικονομικών, *Εκθεσις*, ό.π., 22.

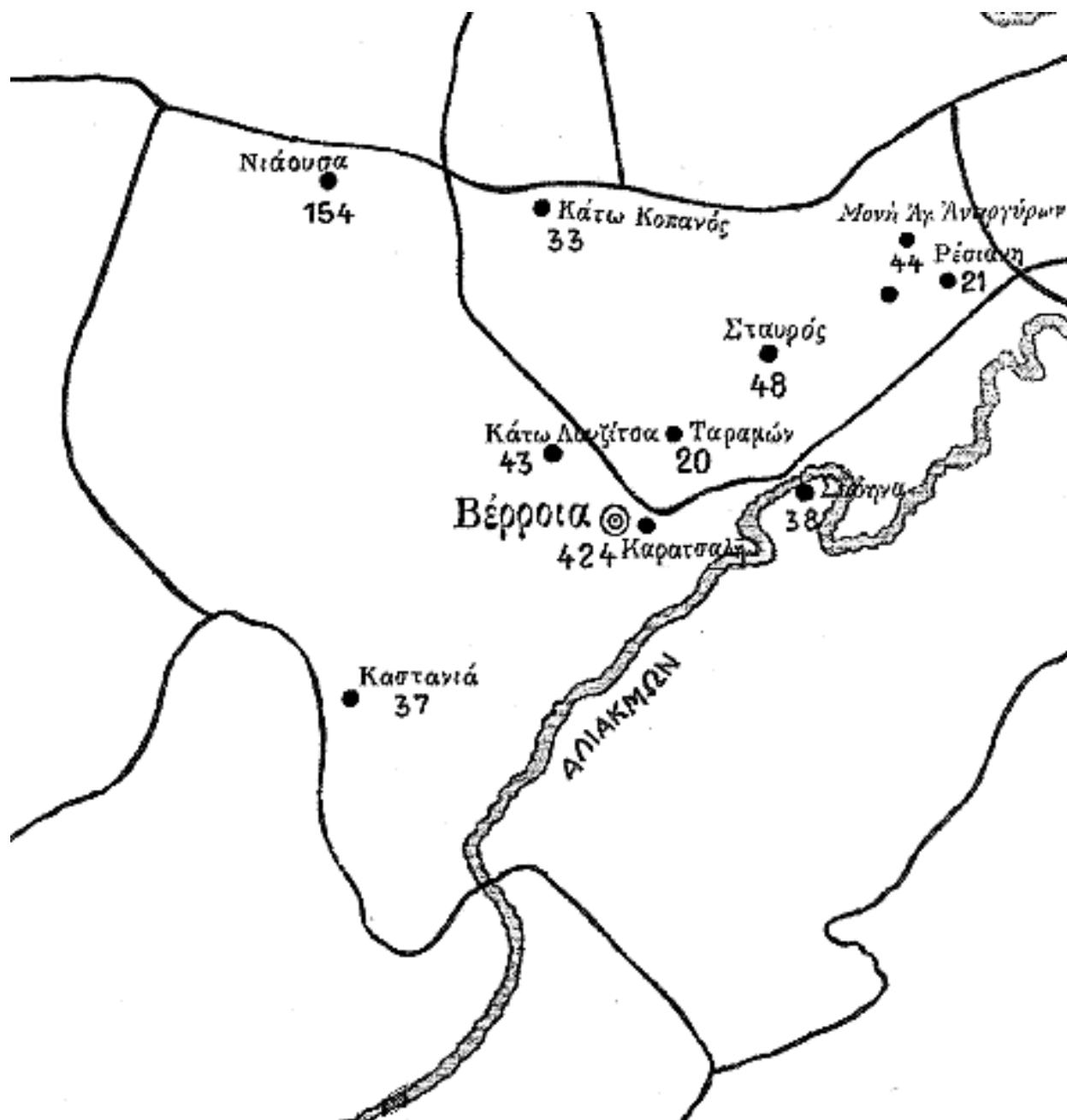
17 Σύμφωνα με τον Γιάννη Αλεξιάδη η εγκατάσταση των προσφύγων αυτής της περιόδου πραγματοποιήθηκε στην περιοχή Καρσί μαχαλάς (σημερινή περιοχή Προμηθέα Βέροιας). Βλ. Γιάννης Αλεξιάδης, *Φουντώνει η δάφνη*, Βέροια 1997, 47. Πρβλ. Γιάννης Α. Μελετίδης, «Ιστορικό διήγημα – Οι οικιστές του συνοικισμού Προμηθέα Βέροιας», *Αργοναύτης (Εύξεινος Λέσχη Βέροιας)* φ. 57 (Σεπτέμβριος 1993) 4.

18 Υπουργείο Οικονομικών, *Εκθεσις*, ό.π., 33.

19 Υπουργείο Οικονομικών, *Εκθεσις*, ό.π., 41.



Η διαμόρφωση του χάρτη της νότιας Βαλκανικής με βάση τις Συνθήκες Λονδίνου και Βουκουρεστίου



Χάρτης περιοχών εγκατάστασης προσφύγων στην Ημαθία (1913 – 1916)

Π Ι Ν Α Κ

Εμφανών κατά πόλεις και χωριά εγκαταστάσεως τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐν
Μακεδονίᾳ προσφύγων.

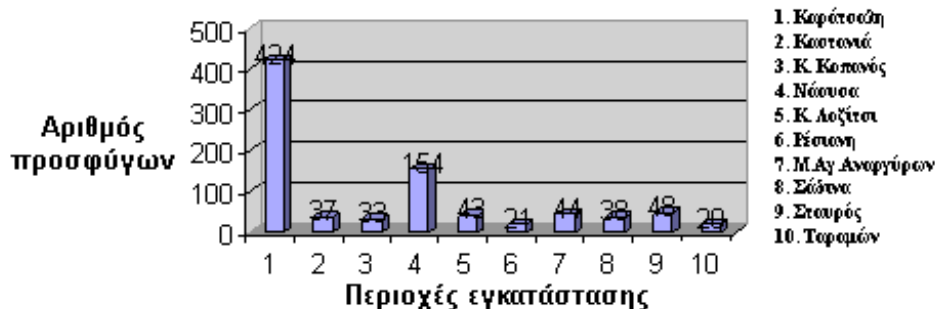
Αὐτ. ἀριθμὸς	Ὄνομα πόλεως ἢ χωρίου	Ἀριθμὸς προσφύγων			
		Μερικὸς		Γενικὸς	
		Οἰκογενειῶν	Ἀτόμων	Οἰκογενειῶν	Ἀτόμων
	Βεργολας				
7	Κοράτσκη	96	424		
8	Καστανιά	12	37		
9	Κάτω Κοπανός	8	33		
10	Νέουσα	37	154		
11	Κάτω Λοζίτσι	11	43		
12	Ρέσινα	5	21		
13	Μονὴ Ἀναργύρων	15	44		
14	Σάδνα	10	38		
15	Σταυρός	13	48		
16	Τορμεῖν	5	20	212	862

Π Ι Ν Α Κ

Εμφανών κατὰ περιφέρειας τὸ ὄνομα καὶ τὴν ιδιότητα τῶν χωρίων,
ἐν αἷς ἐγκαταστάθησαν οἱ πρόσφυγες.

Ὄνομα καὶ ιδιότης χωρίου			
Κεραιοχώρια	Δημόσια	Ἐγκαταλειμμένα	Ἰδιωτικά
ΒΕΡΓΟΙΑΣ			
Νέουσα	Κάτω Κοπανός Κάτω Λοζίτσι Ρέσινα Μονὴ Ἀναργύρων	Κοράτσκη Καστανιά Σάδνα Σταυρός Τορμεὶν	

ΠΟΣΟΣΤΑ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ
ΣΕ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΗΣ ΗΜΑΘΙΑΣ



1. Κοράτσκη
2. Καστανιά
3. Κ. Κοπανός
4. Νέουσα
5. Κ. Λοζίτσι
6. Ρέσινα
7. Μ.Αγ. Αναργύρων
8. Σάδνα
9. Σταυρός
10. Τορμεὶν

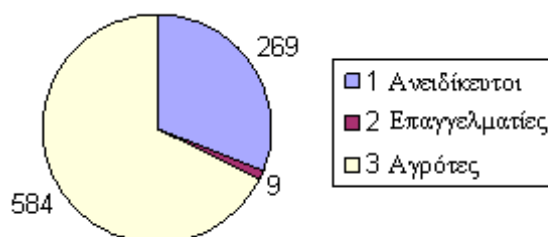
Π Ι Ν Α Κ

Εμφαίνων τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐγκατασταθέντων γεωργῶν καὶ ἐπαγγελματιῶν
ὡς καὶ τῶν μὴπω ἐγκατασταθέντων προσφύγων κατὰ περιφέρειας.

Α/Α τῶν ἀριθμῶν	Περιφέρειαι ἐγκαταστάσεως	Γεωργοὶ		Επαγγελματίαι		Μὴπω ἐγκατασταθέντες	
		Οἰκονομικοὶ	Ἀτομικαί	Οἰκονομικοὶ	Ἀτομικαί	Οἰκονομικοὶ	Ἀτομικαί
1	Ἀνατολίωνης			2	13	228	920
2	Βαρρῶνας	59	269	2	9	151	584
3	Βόρειας (Βοδονῶν)	160	681	19	82	234	885
4	Γαλακίων	167	794	34	142	481	1905
5	Γραβιῶν					64	300
6	Δελφῶν-Ἰσθμῶν	296	1204	21	80	1014	4198
7	Δράκων	400	1602	36	152	3061	11153
8	Ἐλευθερίου					43	178
9	Ζιγῶν	240	1009	6	25	1036	4146
10	Θάσου					216	848
11	Θεσσαλονίκης	901	3980	330	1330	8266	31268
12	Καβάλλας	97	427	32	150	1250	5290
13	Καλλικράτους	101	419	1	5	219	851
14	Καστορίας					25	88
15	Κατερίνης	394	1623	17	65	497	1938
16	Κιλκισίου	1368	6080	3	16	1933	7692
17	Λαγκαδῶν	680	2851	69	291	1245	4902
18	Ναυπλίου Σαρωνίου Τροιζηνίου	922	4202	6	23	1778	6419
19	Πατρῶν	184	868	6	26	450	1872
20	Σαρωνίου-Σαρωνίου	189	874	24	120	384	1669
21	Σαρωνίου	88	382			77	302
22	Φλωρίνης					34	126
23	Χαλκιδικῶν					17	97
	Σύνολον	6246	27265	608	2519	22703	87700

Ἐπομένως κατὰ τὸν ἑνὸς πίνακα ὁ ὅλως ἀριθμὸς τῶν ἐγκατασταθέντων γεωργῶν ἀνέρχεται εἰς οἰκονομικοὺς 6246 καὶ ἀτομικὰς 27265
τῶν ἐγκατασταθέντων ἐπαγγελματιῶν " " " 608 " " 2519
τῶν μὴπω ἐγκατασταθέντων " " " 22703 " " 87700
Τὸ ὅλον οἰκονομικοὺς 29557 καὶ ἀτομικὰς 117484

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ
ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΤΗΣ ΗΜΑΘΙΑΣ



ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΙ		Οικογεν.	Άτομα
1	Άνασελίτσης	230	942
2	Βερροίας	212	862
3	Έδεσσης (Βοδενών)	413	1646
4	Γενιτσών	682	2841
5	Γρεβενών	64	300
6	Σιδηροκάστρου (Δεμίρ-Χισσάκ)	1331	5482
7	Δράμας	3497	12907
8	Έλασσώνος	43	178
9	Ζίχνης	1282	5180
10	Θάσου	216	848
11	Θεσσαλονίκης	1215	5050
»	» » (πόλεις)	8282	31528
12	Καβάλλας	1379	5857
13	Καϊλαριών	321	1275
14	Καστοριάς	25	88
15	Κατερίνης	908	3626
16	Κιλκισίου	3304	13788
17	Λαγκαδά	1994	8104
18	Νιγρίτης	905	3639
19	Πραβίου	640	2766
20	Σαρή-Σαμπάν	597	2663
21	Σερβίων	165	684
22	Σερρών	611	2265
23	Τζουμαγιάς	1190	4740
24	Φλωρίνης	34	126

Πίνακας εγκατάστασης προσφύγων ανά περιφέρεια (1913 – 1916)

Π Ι Ν Α Ξ

*Ἐμφαίνων τὴν ἀξίαν τῶν ἐγκαταλειφθεῖσων περιουσιῶν τῶν ἐν Μακεδονίᾳ
διαμενόντων προσφύγων.*

Προέλευσις προσφύγων	Ἀριθμὸς προσφύγων		Ἀξία ἐγκαταλειφθεῖσων περιουσιῶν	
	Οἰκογενειακὴ	Ἀτομικὰ	Δραχμαὶ	Λ.
Τουρκία				
Θράκη	13,464	53,692	128,595,764	
Μικρὰ Ἀσία	4,571	18,185	60,979,633	
Βουλγαρία				
Θράκη.....	7,595	30,894	149,157,370	
Μακεδονία.....	1,159	4,862	18,527,542	
Παλαιὰ Βουλγαρία.....	105	365	1,388,501	
Ἀθροισμα.....	26,894	107,998	358,648,810	

Ἡ ἀνω ἀπογραφὴ ἐγένετο ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς τῶν προσφύγων ἐπὶ τῇ βάσει δηλώσεων τῶν προσφύγων καὶ διήρκεσεν ἀπὸ 7 Νοεμβρίου 1914 μέχρι 9 Ἰανουαρίου 1915. Ἐγένετο μόνον πρῶτος φεγγὺς τῶν δηλώσεων ὑπὸ τῶν ὑπαλλήλων τῆς ἐπιτροπῆς.

Ἐπὶ 37000 περίπου οἰκογενειῶν προσφύγων εὐρισκομένων ἐν Μακεδονίᾳ, περιθαλπομένων καὶ μὲν, ἐδήλωσαν τῆς περιουσίας αὐτῶν 26894.

Βεροιώτες Ουπήδες

Του Σωτηρίου Ζερδαλή
Δασκάλου

1. Ιωάννης και Βασίλειος Σωζερίδης¹

Ο Ιωάννης Σωζερίδης γεννήθηκε στο Σογιούτ της Τουρκίας (κοντά στην Προύσσα) το 1895. Συνήθιζαν να τον αποκαλούν Ουτσού Γιάνκο (Ουτσού γιατί ασχολούταν με το ούτι και Γιάνκο γιατί στη Μ. Ασία το όνομα Γιάννης έτσι συνήθιζαν να το λένε). Στρατιώτης πήγε στην Τουρκία, όπου υπηρετούσε σε μονάδα, που είχε καμήλες. Στην Ελλάδα ήρθε το 1923. Η πρώτη πόλη που γνώρισε στην Ελλάδα ήταν η Καβάλα, όπου έμεινε για λίγο. Στη συνέχεια έφτασε στη Βέροια και εγκαταστάθηκε στην περιοχή Τσερμενίου, μέχρι τότε τουρκική συνοικία (πριν από την ανταλλαγή), με πολλούς άλλους πρόσφυγες. Εδώ γνώρισε και σε ηλικία 28 ετών παντρεύτηκε τη σύζυγο του (καταγόταν από το Τόνγκλουτακ, περιοχή της Βόρειας Τουρκίας, που φημίζεται για τα ορυχεία της), με την οποία και απέκτησαν τέσσερα παιδιά.

Οι γραμματικές του γνώσεις ήταν σχετικά λίγες και με δυσκολία έγραφε και διάβαζε ελληνικά. Είχε ωραία και δυνατή φωνή και τραγουδούσε τούρκικα και ελληνικά τραγούδια. Τα μουσικά όργανα που με μεράκι έπαιζε ήταν κυρίως το ούτι, που είχε μάθει στην Τουρκία και λιγότερο το βιολί. Ήταν επαγγελματίας ουτσής, ενώ παράλληλα καλλιεργούσε ένα χωράφι με μουριές. Μετά από χρόνια πήγε στην Αυστραλία και έμεινε στα παιδιά του ως το 1961. Τότε επέστρεψε στη Βέροια, όπου και έκλεισε τα μάτια του το 1979.

Ο γιος του Βασίλης Σωζερίδης, συνταξιούχος τραπεζικός υπάλληλος, είναι αναμφίβολα ένας εραστής της τέχνης, γενικά. Παίζει διάφορα όργανα, όπως ούτι, βιολί, κανονάκι, σαντούρι, μπουζούκι, κιθάρα και άλλα. Γράφει στίχους, συνθέτει μουσική και τραγουδάει. Όταν ήταν μικρός, ξεκίνησε τα πρώτα του βήματα στο χώρο της μουσικής, μαθαίνοντας βιολί. Αυτό το όργανο, το οποίο υπήρχε στο σπίτι τους και κάπου – κάπου έπαιζε ο πατέρας του, το ξεκρέμασε μια φορά από τον τοίχο. Ήταν μικρός τότε, όταν το πήρε στην αγκαλιά του (ήταν πιο μεγάλο από αυτόν) και το έπαιξε σαν μαντολίνο. Μόλις τον είδε ο πατέρας του, του έδωσε και το δοξάρι. Γρήγορα ο τελευταίος διαπίστωσε τη μουσική κλίση του γιου του και τον έστειλε σε δάσκαλο για να μάθει. Πήγαινε στο Ωδείο του Βασιλειάδη στη Βέροια. Δάσκαλος του αρχικά ήταν ο Ζαμπούνης και στη συνέχεια ο Κατηρτζόγλου. Μάθαινε κλασικό βιολί μελετώντας παρτιτούρα για 17 χρόνια. Τότε λίγοι ήταν οι δάσκαλοι που δίδασκαν τη μουσική με βάση τη θεωρία της. Παρόλο που θεωρούνταν υποτιμητικό κοινωνικά η εκμάθηση κάποιου μουσικού οργάνου (τον έλεγαν ειρωνευτικά “θα γίνεις τσαλκιτζής”), αυτός αψήφησε τις “Σειρήνες” και το έμαθε πολύ καλά.

Σήμερα συνεχίζει την ενασχόληση του με τη μουσική, ενώ παράλληλα καλλιεργεί και άλλες τέχνες, μεταξύ των οποίων είναι η ζωγραφική και η γλυπτική.

2. Γεώργιος και Αναστάσιος Νικολαΐδης²

Ο Γεώργιος Νικολαΐδης γεννήθηκε στο Βουρδούριο του Ικονίου στις αρχές του περασμένου αιώνα. Σε ηλικία 15 ετών έφυγε εξορισμένος από τους Τούρκους στην Καισαρεία. Από εκεί έφτασε στη Νάξο και στη συνέχεια εγκαταστάθηκε τελικά στη Βέροια. Στην Τουρκία έμαθε τα πρώτα του γράμματα. Γνώριζε πολύ καλά ελληνικά και να τα γράφει και να τα διαβάζει. Στη Βέροια παντρεύτηκε και με τη γυναίκα του απέκτησαν δυο παιδιά.

Τραγουδούσε πολύ ωραία και έπαιζε με μεράκι βιολί και ούτι. Το πρώτο το έμαθε στην Τουρκία σε νεαρή ηλικία από Έλληνα, ο οποίος ήταν πρακτικός δάσκαλος. Ούτι έμαθε στην Ελλάδα από μόνος του. Ο πατέρας του τραγουδούσε πολύ ωραία, ενώ ούτι έπαιζε και ο αδελ-

¹ Τα στοιχεία είναι από συνέντευξη η οποία παραχωρήθηκε από το γιο του Βασίλη Σωζερίδη στις 25-10-2004.

² Τα στοιχεία είναι από συνέντευξη η οποία παραχωρήθηκε από το γιο του Αναστάσιο Νικολαΐδη στις 16-1-2005.

φός του ο Νίκος. Αυτά τα δυο δίδασκε κιόλας σε πρακτικό επίπεδο, αφιλοκερδώς. Είχε αρκετούς μαθητές από τη Βέροια και τα περίχωρα. Ανάμεσα στους άλλους, ούτι μάθαινε και στο Ζερδαλή Ιορδάνη και βιολί στο Ζερδαλή Χρίστο (παππού και πατέρα αντίστοιχα του γράφοντος).

Ασχολούταν επαγγελματικά με το βιολί ενώ ούτι έπαιζε για χάρη της παρέας και για δική του ευχαρίστηση. Παράλληλα εργαζόταν ως εργάτης σε ένα εργοστάσιο. Μέχρι τα 70 του έτη πήγαινε σε γάμους και έπαιζε βιολί. Στο ρεπερτόριο του είχε ελληνικά και τούρκικα τραγούδια. Έκλεισε τα μάτια του στη Βέροια κάπου στα μέσα της δεκαετίας του '80.

Ο γιος του, Αναστάσιος Νικολαΐδης, συνταξιούχος δικαστικός υπάλληλος, είναι λάτρης της μουσικής. Σήμερα ψάλλει σε κεντρικό ναό της Βέροιας, ενώ παράλληλα παίζει βιολί για δική του ευχαρίστηση. Έχει συνθέσει διάφορα δοξαστικά και άλλους ύμνους.



Πλατεία Τσερμενίου – προσφυγική περιοχή της Βέροιας, 1952

(Ο πίνακας ζωγραφίστηκε από το Βασίλη Σωζερίδη το 1980)

3. Χαράλαμπος και Ιωάννης Κιρμανίδης³

Ο Χαράλαμπος Κιρμανίδης γεννήθηκε το 1898 στο Βουρδούριο Ικονίου. Με τη Μικρασιατική Καταστροφή βρέθηκε εξορισμένος από τους Τούρκους στο Λίβανο. Πέρασε πολλές κακουχίες στην εξορία. Μετά από ένα χρονικό διάστημα παραμονής του στο Λίβανο έφτασε στην Αθήνα και από εκεί εγκαταστάθηκε τελικά στη Βέροια, όπου ήδη είχαν φτάσει από πιο πριν οι αδελφές του. Εδώ παντρεύτηκε και με τη γυναίκα του απέκτησαν τέσσερα παιδιά. Οι γραμματικές του γνώσεις ήταν σχετικά λίγες, αφού ολοκλήρωσε μόλις τις πρώτες τάξεις του Δημοτικού Σχολείου. Ωστόσο, ήξερε καλά ελληνικά και να τα γράφει και να τα μιλάει.

Ούτι έμαθε από μόνος του, χάρη στο μουσικό του αυτί και στο μεράκι του, σε ηλικία περίπου 25 ετών. Έμαθε πολύ καλά, με αποτέλεσμα να ασχοληθεί πλέον με το όργανο αυτό σε

³ Τα στοιχεία είναι από συνέντευξη η οποία παραχωρήθηκε από το γιο του Ιωάννη Κιρμανίδη στις 26-1-2005,

επαγγελματικό επίπεδο. Τραγουδούσε και έπαιζε ελληνικά και τούρκικα τραγούδια. Τον καλούσαν σε γάμους κυρίως μικρασιάτικους αλλά και θρακιώτικους, ποντιακούς και άλλους.

Παράλληλα έπαιζε σε διάφορες άλλες περιπτώσεις γλεντιών, που τον καλούσαν. Συνεργάστηκε με πολλούς μουσικούς, επώνυμους της εποχής και μη. Σταμάτησε να πηγαίνει σε γλέντια γύρω στα 60 του χρόνια. Τα χρήματα, που συγκέντρωνε από τα γλέντια ήταν ικανοποιητικά. Έπαιζε και τραγουδούσε τόσο καλά, ώστε κατάφερνε να κάνει τον κόσμο να σηκώνεται να χορεύει και γενικά να διασκεδάζει.

Παρόλα αυτά, τα χρήματα, που συγκέντρωνε, δεν ήταν αρκετά για να θρέψει την οικογένεια του, γι' αυτό εργαζόταν και ως χτίστης. Του άρεζε πολύ η μουσική και ασχολούνταν με το ούτι και το τραγούδι μέχρι να κλείσει τα μάτια του το 1982, στην πόλη που πέρασε το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του, στη Βέροια.

Ο γιος του, Γιάννης Κιρμανίδης, σήμερα θυμάται πόσο άρεζε στον πατέρα του το τραγούδι και με πόσο μεράκι έπαιζε ούτι. Μάλιστα ανέφερε ο πρώτος ότι και αυτός τραγουδούσε πολύ καλά. Όταν ήταν μικρός ήξερε δεκατέσσερα τούρκικα τραγούδια, τα οποία έλεγε, καθώς ο πατέρας του έπαιζε ούτι. Από το σπίτι ποτέ δεν έλειπε ο χορός και το τραγούδι. Αυτήν την αγάπη για τη μουσική τη μεταλαμπάδευσε ο γιος του Χαράλαμπος Κιρμανίδης και στα παιδιά του, τα οποία ασχολήθηκαν με τη μουσική και έφτασαν μάλιστα και σε υψηλό επίπεδο.

4. Ιωάννης και Βασίλειος Κιαμηλίδης⁴

Ο Ιωάννης Κιαμηλίδης γεννήθηκε στις αρχές του περασμένου αιώνα στα Κιούπλια της Προύσας. Εκεί στην εκκλησία, έμαθε τα πρώτα του γράμματα, ενώ ήξερε πολύ καλά να διαβάζει και να γράφει ελληνικά. Στα Κιούπλια όμως, έμαθε και βυζαντινή μουσική. Αγαπούσε ιδιαίτερα την Τέχνη του Δαμασκηνού και ανέβαινε συχνά στο αναλόγιο του ναού και έψαλε.

Παράλληλα, τραγουδούσε και έπαιζε ούτι και μαντολίνο. Τα μουσικά διαστήματα της Ανατολής τον σαγήνευαν και τον συγκινούσαν, ιδιαίτερα, γι' αυτό έσπευσε να τα κάνει κτήμα του. Η αγάπη του για το τραγούδι ενισχύθηκε και από το γεγονός ότι οι ψάλτες εκεί, μετά τη Θεία Λειτουργία συνήθιζαν να συγκεντρώνονται και να τραγουδούν.

Κατά τη Μικρασιατική Καταστροφή, στο δρόμο του ξεριζωμού, είχε πάρει μαζί του μέσα σε μια μαξιλαροθήκη το μαντολίνο του. Ήρθε μαζί με το Στρατό ως τα παράλια της Μ. Ασίας. Συνήθιζε στα διαλείμματα των στρατιωτών, που τον είχαν υπό την προστασία τους, να τους ψυχαγωγεί με το μαντολίνο του.

Στην Ελλάδα ήρθε το 1922 και, αφού έμεινε για ένα μικρό χρονικό διάστημα σε ένα χωριό της Πτολεμαΐδας, εγκαταστάθηκε μόνιμα στη Βέροια το 1930. Στην πόλη αυτή υπηρέτησε και την στρατιωτική του θητεία ενώ πολέμησε και στο Αλβανικό Μέτωπο. Στη Βέροια, επίσης, παντρεύτηκε και απέκτησαν με τη σύζυγό του δυο παιδιά.

Στην οικογένεια του πατέρα του μόνο αυτός ασχολούνταν με τη μουσική. Το ούτι το έμαθε μόνος του και παίζοντάς το, τραγουδούσε τούρκικα και ελληνικά τραγούδια. Το ούτι δεν το έπαιζε επαγγελματικά, αλλά για δική του ευχαρίστηση. Έπαιζε γλυκά και μελωδικά. Έκλεισε τα μάτια του στη Βέροια το 1979.

Ο γιος του Βασίλης Κιαμηλίδης, συνταξιούχος τραπεζικός υπάλληλος, ακολούθησε τα μουσικά χνάρια του πατέρα του. Είναι ψάλτης και ασχολείται γενικά με τη μουσική. Παράλληλα, παίζει και ούτι. Δάσκαλος του ήταν ο πατέρας του και ο θείος του Σπυρίδων Χαρόπουλος. Αυτοί του έδειξαν τα πρώτα βήματα πάνω στο όργανο και στη συνέχεια μόνος του άρχισε να μαθαίνει. Σήμερα, παίζοντας ούτι τραγουδάει ελληνικά και τούρκικα τραγούδια.

⁴ Τα στοιχεία είναι από συνέντευξη η οποία παραχωρήθηκε από το γιο του Βασίλη Κιαμηλίδη στις 07-02-2005.



Ερασιτεχνικό μουσικό σύνολο. Πρώτος από αριστερά είναι ο Γεώργιος Νικολαΐδης στο βιολί, δεύτερος από αριστερά ο κ. Ευστράτιος (άγνωστο το επώνυμο) στο κανονάκι και τρίτος από αριστερά ο Σπυρίδων Χαρόπουλος στο ούτι. Δάσκαλος του τελευταίου ήταν ο Γεώργιος Νικολαΐδης. Βέροια δεκαετία του '60

(Φωτογραφικό Αρχείο Αναστασίου Νικολαΐδη).



Μικρασιάτικο γλέντι στο καφενείο "Κωσταλάς", Βέροια 1936. Στο ούτι διακρίνεται ο Ιωάννης Σωζερίδης, στο βιολί ο Πλάτων Μουρατίδης και στην αρμόνικα ο Ιορδάνης (άγνωστο επίθετο)

(Φωτογραφικό Αρχείο Βασίλη Σωζερίδη)

Εβδομάδα Τοπικής Ιστορίας & Πολιτισμού

Του Εμμανουήλ Ξυνάδα
Προέδρου Δ.Σ. της Ε.Μ.Ι.Π.Η.

Φέτος για πρώτη φορά η Ε.Μ.Ι.Π.Η. διοργάνωσε την Εβδομάδα Τοπικής Ιστορίας & Πολιτισμού, από 26 Σεπτεμβρίου έως 2 Οκτωβρίου 2011.

Στο πλαίσιο επίτευξης των στόχων της Ε.Μ.Ι.Π.Η. και θέλοντας να προβληθούν και να ενισχυθούν με νέα στοιχεία και ερευνητικά δεδομένα οι τομείς δραστηριοποίησής της, το Δ.Σ. της Εταιρείας, αποφάσισε να

αφιερώσει μία εβδομάδα ετησίως στους δύο αυτούς πόλους, οι οποίοι συνάμα αποτελούν το πεδίο έρευνάς της. Στην Εβδομάδα Τοπικής Ιστορίας & Πολιτισμού εντάσσονται εκδηλώσεις, ημερίδες, συνέδρια και οτιδήποτε μπορεί να συμβάλει στην προαγωγή των στόχων της Ε.Μ.Ι.Π.Η.



Η έναρξη της Εβδομάδας Τοπικής Ιστορίας & Πολιτισμού πραγματοποιήθηκε στις 26 Σεπτεμβρίου 2011 με την εκδήλωση «*Τοπική Ιστορία και Εκπαίδευση*», η οποία πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία με τις διευθύνσεις πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης Ημαθίας, εγκαινιάζοντας μια νέα πορεία στους τομείς δραστηριότητας της Ε.Μ.Ι.Π.Η., τη σύνδεσή της με την εκπαίδευση. Μέσα από τη συγκεκριμένη εκδήλωση οι συμμετέχοντες είχαν την ευκαιρία να δουν τη σχέση της Γενικής και της Τοπικής Ιστορίας καθώς επίσης και την επίδραση της δεύτερης στην πρώτη. Επίσης γνώρισαν ορισμένους από τους τρόπους με τους οποίους μπορεί να αξιοποιηθεί ο μεγάλος ιστορικός και πολιτισμικός πλούτος της Ημαθίας, στην εκπαίδευση. Το πώς δηλαδή θα έρθουν τα παιδιά σε επαφή με την ιστορία και τον πολιτισμό του τόπου στον οποίο γεννήθηκαν, του τόπου στον οποίο ζουν και μεγαλώνουν. Ομιλητές στην εκδήλωση ήταν η Αναπληρώτρια Καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας και Ιδρυτικό Μέλος της Ε.Μ.Ι.Π.Η. κα Σοφία Ηλιάδου Τάχου, η οποία ανέπτυξε το θέμα «*Το σύνδρομο του Κρόνου στη θεώρηση της τοπικής ιστορίας*», ο εκπαιδευτικός κ. Γιώργος Μακαράτζης, διευθυντής του 5^{ου} δημοτικού σχολείου Βέροιας, ο οποίος παρουσίασε τον τρόπο εργασίας των μαθητών στην υλοποίηση του project «*Οι γέφυρες της Βέροιας, στις αρχές του 20ου αιώνα*» και η κα Χαρά Λάμπρη, φιλόλογος στο 1ο Λύκειο Βέροιας, η οποία αναφέρθηκε σε εκπαιδευτικό πρόγραμμα που υλοποιήθηκε από μαθητές Λυκείου και σχετιζόταν με τις γυναικείες προσωπικότητες στην ιστορία της Βέροιας.

Την εκδήλωση παρουσίασε η γραμματέας του Δ.Σ. της Ε.Μ.Ι.Π.Η. κα Ολυμπία Μπέτσα, ενώ σύντομο χαιρετισμό απηύθυναν οι Διευθυντές Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Ημαθίας, κ.κ. Διονύσιος Διαμαντόπουλος και Ευθύμιος Φλιτούρης, αντίστοιχα, καθώς και ο πρόεδρος του Δ.Σ. της Ε.Μ.Ι.Π.Η. κ. Εμμανουήλ Ξυνάδας.

Οι δύο διευθυντές ευχαρίστησαν την Ε.Μ.Ι.Π.Η. για την πρωτοβουλία για τη διοργάνωση της εκδήλωσης, ενώ έκαναν ιδιαίτερη αναφορά στην ανάγκη διδασκαλίας της τοπικής ιστορίας στα σχολεία, παράλληλα με την γενική ιστορία.

Από την πλευρά του, ο πρόεδρος της Ε.Μ.Ι.Π.Η., αναφέρθηκε στη διασύνδεση της Ε.Μ.Ι.Π.Η. με την εκπαίδευση θέτοντας ως στόχο την υλοποίηση δράσεων οι οποίες αποσκοπούν στην επαφή των μαθητών με την ιστορία και τον πολιτισμό του τόπου στον οποίο ζουν, ερευνώντας και γνωρίζοντας μνημεία, αρχεία, κτίσματα, συνήθειες και τρόπους ζωής άλλων εποχών.

Με τον τρόπο αυτό οι μαθητές είναι δυνατό να προσεγγίσουν την κοινωνική, πολιτική, οικονομική, θρησκευτική και πολιτισμική διάσταση του τόπου τους στο παρελθόν και να κατανοήσουν την αξία, ιστορική, πνευματική και πολιτισμική, του τόπου στον οποίο μεγαλώνουν. Τέλος, ευχαρίστησε τους Διευθυντές Εκπαίδευσης για το ειλικρινές ενδιαφέρον που έδειξαν από την πρώτη στιγμή που τους έγινε η πρόταση για την εκδήλωση, καθώς και τους τρεις ομιλητές για τη συμμετοχή τους στην εκδήλωση.

Ιδιαίτερα σημαντικό κομμάτι της *Εβδομάδας Τοπικής Ιστορίας & Πολιτισμού* αποτέλεσε η πρώτη μιας σειράς Επιστημονικών ημερίδων με το γενικό τίτλο «Μιλάμε για τη Βέροια του 20^{ου} αιώνα», (1890-1910) – Στο λυκόφως της Οθωμανικής περιόδου. Μέσα από τις εργασίες της ημερίδας που πραγματοποιήθηκε την Παρασκευή 30 Σεπτεμβρίου και το Σάββατο 1 Οκτωβρίου, ήλθαν στο φως νέα στοιχεία που αφορούν τη συγκεκριμένη περίοδο, πλουτίζοντας έτσι ακόμη περισσότερο το ήδη διαμορφωμένο επιστημονικό πεδίο. Στη διάρκεια της ημερίδας είχαμε την ευκαιρία να ακούσουμε απόψεις, να ρωτήσουμε και γενικώς να διαλεχτούμε για τη Βέροια στα τέλη του 19^{ου} και τις αρχές του 20^{ου} αιώνα.

Η έναρξη της εκδήλωσης πραγματοποιήθηκε την Παρασκευή 30 Σεπτεμβρίου και χαιρετισμό απηύθυναν η Δήμαρχος Βέροιας κ. Χαρίκλεια Ουσουλτζόγλου - Γεωργιάδη και ο πρόεδρος της Ε.Μ.Ι.Π.Η.κ. Εμμανουήλ Ξυνάδας, ενώ μεταξύ άλλων παραβρέθηκαν, η Περιφερειακή Σύμβουλος κα Γεωργία Μπατσάρα, η οποία εκπροσώπησε τον αντιπεριφερειάρχη Ημαθίας, ο εκπρόσωπος του Μητροπολίτη Βεροίας, ο πρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου Βέροιας κ. Νικόλαος Μαυροκεφαλίδης κ.α.

Στο χαιρετισμό της η κα Δήμαρχος χαιρέτισε την πρωτοβουλία, τονίζοντας πως τέτοιες δράσεις πρέπει να συνεχιστούν, σε πείσμα των καιρών, καθώς η Βέροια έχει μία λαμπρή ιστορία που πρέπει με κάθε τρόπο να αναδεικνύεται. Ο πρόεδρος της Ε.Μ.Ι.Π.Η. αναφέρθηκε στην σειρά των επιστημονικών ημερίδων με τον γενικό τίτλο «Μιλάμε για τη Βέροια του 20^{ου} αιώνα», ενώ έκανε ιδιαίτερη αναφορά στην σημαντική περίοδο για την περιοχή των τελών του 19^{ου} και των αρχών του 20^{ου} αιώνα, λίγο πριν την απελευθέρωσή της από τον τουρκικό ζυγό. Επίσης, έκανε συνοπτική αναφορά στο έργο της Εταιρείας, απευθύνοντας ανοιχτή πρόσκληση προς κάθε ενδιαφερόμενο.

Στη συνέχεια παρουσιάστηκε το εκδοτικό έργο της Εταιρείας. Ο δημοσιογράφος κ. Δημήτριος Καρασάββας, παρουσίασε το πρώτο συλλεκτικό τεύχος «Χρονικά Ιστορίας & Πολιτισμού Ν. Ημαθίας» (τ. Α' 2008-2010), το οποίο αποτελεί την συλλογή των δώδεκα πρώτων εκδόσεων του ομώνυμου τρίμηνου εντύπου της Εταιρείας, ενώ ο αναπληρωτής Καθηγητής του Α.Π.Θ. κ. Βασίλειος Κουκουσάς, παρουσίασε τον δεύτερο τόμο του Επιστημονικού Περιοδικού «Μελετήματα Ημαθίας», ο οποίος είναι αφιερωμένος στη μνήμη της Βεροιώτισσας λαογράφου Βούλας Χατζίκου, με αφορμή της συμπλήρωσης του ενός έτους από τον θάνατό της.

Στην εναρκτήρια συνεδρία, στην οποία προήδρευσε ο αν. Καθηγητής του ΑΠΘ κ. Βασίλειος Κουκουσάς, ο καθηγητής του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας κ. Κωνσταντίνος Φωτιάδης πραγματοποίησε την εναρκτήρια – εισαγωγική ομιλία. Οι εργασίες της Ημερίδας συνεχίστηκαν το Σάββατο 1 Οκτωβρίου και ολοκληρώθηκαν το απόγευμα της ίδιας μέρας.

Η τελευταία εκδήλωση της *Εβδομάδας Τοπικής Ιστορίας & Πολιτισμού* ήταν η μουσικοχορευτική παράσταση *Από τη Βέροια του χθες...* την οποία οργάνωσε και παρουσίασε το τμήμα Λαογραφίας της Κ.Ε.Π.Α. την Κυριακή 2 Οκτωβρίου στο Χώρο Τεχνών Βέροιας.

Στην εκδήλωση χαιρετισμό απηύθυναν ο Πρόεδρος της Κ.Ε.Π.Α. κ. Γιώργος Μιχαηλίδης και ο Πρόεδρος της Ε.Μ.Ι.Π.Η. κ. Εμμανουήλ Ξυνάδας, ο οποίος έκανε μια αναδρομή στη Βέροια του χθες τη Βέροια που οι βεγγέρες και οι εθιμοτυπικές επισκέψεις στις γιορτές των νοικοκυραίων ήταν σύνθητες φαινόμενο, αποκαλύπτοντας έτσι την πλούσια κοινωνική ζωή της πόλης στο παρελθόν. Στη Βέροια που ο λαός περίμενε τις λαϊκές γιορτές, όπως την Πρωτομαγιά και τη γιορτή του αη-Γιάννη του Κλύδωνα για να ξεχυθεί στις εξοχές να συναντηθεί με τον υπόλοιπο κόσμο και από κοινού να γιορτάσουν το ανάλογο γεγονός. Στη Βέροια που το θρησκευτικό πανηγύρι και η εκκλησιαστική γιορτή αποτελούσαν αφορμή πνευματικής ανασυγκρότησης και οικογενειακής συμμαζώξης και χαράς, αφού μετά από τον εκκλησιασμό ακολουθούσαν οι επισκέψεις στα αρχοντικά της πόλης, τα κεράσματα και τα τραπέζια. Στο τέλος ευχαρίστησε τους φορείς συνεργασίας και συνδιοργάνωσης και συγκεκριμένα το Δήμο Βέροιας, την Κ.Ε.Π.Α. του Δ. Βέροιας, τις Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Ν. Ημαθίας και τέλος το τμήμα Λαογραφίας της Κ.Ε.Π.Α. Δ. Βέροιας, ενώ έκλεισε με την ελπίδα στο τέλος αυτής της *Εβδομάδας Τοπικής Ιστορίας & Πολιτισμού* να ξεκινήσουν νέες κοινές προσπάθειες για την ανάδειξη του πλούσιου ιστορικού και πολιτισμικού παρελθόντος της Βέροιας, του πλούσιου ιστορικού και πολιτισμικού παρελθόντος της Ημαθίας.

Κατά τη διάρκεια της *Εβδομάδας Τοπικής Ιστορίας και Πολιτισμού* οι πολίτες της Βέροιας είχαν την ευκαιρία να επισκεφθούν εκθέσεις ιστορικού περιεχομένου καθώς επίσης και μουσειακούς χώρους.

Βεροιοόπολις – ένα ευφάνταστο παιχνίδι γνώσης της Α. Τσιλιπάκου

Της Ολυμπίας Μπέτσα

Φιλολόγου - Γραμματέα της Ε.Μ.Ι.Π.Η.



Τα λείψανα της πόλης, αν και ορατά, δεν είναι εύκολα αναγνώσιμα από τον κάθε πολίτη ή περαστικό. Τα εναπομείναντα τείχη, τα ερείπια παρακείμενων πύργων, οι βυζαντινοί ναοί και όλα τα λοιπά χνάρια – μάρτυρες της μακράς ιστορίας της μικρής μας πόλης υπάρχουν γύρω μας και οφείλουμε να τα αναγνωρίζουμε ως σημεία της ταυτότητας μας.

Λαμβάνοντας υπόψη τη χρησιμότητα της γνώσης της τοπικής ιστορίας εκ μέρους των παιδιών η **κ. Αγαθονίκη Τσιλιπάκου**, αρχαιολόγος, προϊσταμένη της 18ης εφορίας βυζαντινών αρχαιοτήτων, εκπόνησε

ένα ενδιαφέρον επιτραπέζιο παιχνίδι που αφορά την υστεροβυζαντινή πόλη της Βέροιας.

Το παιχνίδι ονομάζεται «**Βεροιοόπολις**» και αποτελείται από έναν χάρτη της πόλης εντός των τειχών της, κάρτες με ερωτήσεις ανοικτού και κλειστού τύπου και απαντήσεις στο πίσω μέρος τους, κάρτες με πληροφορίες (αδιέξοδο και στάση) και τρία πιόνια. Για να αντιλαμβάνεται ο κάθε παίκτης, μαθητής και όχι μόνο, την υστεροβυζαντινή τοπιογραφία ανάγοντας την στη σημερινή εικόνα της πόλης, στο χάρτη υπάρχουν σχεδιασμένες οι σημερινές οδοί και σημεία - ενδείξεις σημερινών λειψάνων κτιρίων παλαιοχριστιανικών και βυζαντινών χρόνων και βυζαντινών και μεταβυζαντινών ναών, αλλά και οθωμανικών κτιρίων. Έτσι, με μια πρώτη ματιά ο κάθε παίκτης προσανατολίζεται και αποκτά μια συνολική εικόνα. Το σχεδιασμό του χάρτη επιμελήθηκε η **κ. Μαρία Σασκαλίδου**, σχεδιάστρια.

Για να απαντηθούν οι ερωτήσεις θα πρέπει ο παίκτης πρώτα να διαβάσει το έντυπο «**Βέροια, ένα αστικό και καλλιτεχνικό κέντρο της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας**» το οποίο επιμελήθηκε η **κ. Αγαθονίκη Τσιλιπάκου** στο πλαίσιο του προγράμματος «**ΜΕΛΙΝΑ εκπαίδευση και πολιτισμός**» το 2000 και το οποίο δίνει πληροφορίες γενικότερα για τις πόλεις των παλαιοχριστιανικών βασιλικών, τις πόλεις κάστρα των βυζαντινών χρόνων και ειδικότερα τη Βέροια στους παλαιοχριστιανικούς και βυζαντινούς χρόνους (τα τείχη, το δίκτυο ύδρευσης, τις οικίες, τα εργαστήρια, τα λουτρά και τα νεκροταφεία) και την πόλη στους μεταβυζαντινούς χρόνους.

Το παιχνίδι μάς εισάγει έξυπνα στην εξερεύνηση της υστεροβυζαντινής Βέροιας. Με αφορμή την επίσκεψη τριών εμπόρων από παραπλήσιες πόλεις, τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες και περιηγούνται μέσα από τις ερωτήσεις γνώσης προχωρώντας ή οπισθοχωρώντας αναλόγως των σωστών ή λανθασμένων απαντήσεων, ενώ τελικός τους στόχος είναι η άφιξη στο ναό του Χριστού.

Έχοντας πάντα υπόψη τον τελικό στόχο ανακαλύπτουν ευχάριστα πτυχές της τοπικής ιστορίας και εμπλουτίζουν γνωστικά κενά χωρίς να δυσανασχετούν αποστηθίζοντας κείμενα σχολικών εγχειριδίων.

Το παιχνίδι χρησιμοποιήθηκε πρόσφατα από τα παιδιά που συμμετείχαν στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα «**Βυζαντινή και Μεταβυζαντινή Βέροια**», που έγινε από την ΕΜΙΠΗ σε συνεργασία με τη Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη της Βέροιας τον Ιούλιο του 2011.

Αυτό το διδακτικό παιχνίδι, λοιπόν, πρόκειται για μια εύστοχη και αισιόδοξη προσπάθεια και έναυσμα για ανάλογες προσπάθειες και για άλλες ιστορικές περιόδους.

Εκπαιδευτικά προγράμματα της Ε.Μ.Ι.Π.Η.

Των Ολυμπίας Μπέτσα, φιλόλογου και Αρίστης Κουκουρίκου, διευθύντριας 4^{ου} Δ.Σ. Βέροιας



Η Ε.Μ.Ι.Π.Η., συνεχίζοντας τα εκπαιδευτικά προγράμματα που εγκαινίασε το καλοκαίρι σε συνεργασία με τη Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη, υλοποίησε δύο συναντήσεις, την πρώτη στις 26 Νοεμβρίου και τη δεύτερη στις 10 Δεκεμβρίου 2011.

Σκοπός των προγραμμάτων ήταν να κατανοήσουν τα παιδιά τη νέα πραγματικότητα που δημιουργήθηκε μετά την κατάληψη της πόλης από τους Οθωμανούς, να γίνουν γνώστες της πολυπολιτισμικότητας και της διαφορετικότητας της πόλης στην οποία ζούνε σήμερα και να γνωρίσουν στοιχεία του πολιτισμού της εποχής και ο,τιδήποτε σχετίζεται με αυτήν.

Το Σάββατο 26 Νοεμβρίου 2011 παρουσιάστηκε στα Μαγικά Κουτιά της Βιβλιοθήκης από την κ. Ολυμπία Μπέτσα, φιλόλογο και γραμματέα της Ε.Μ.Ι.Π.Η. το πρόγραμμα «**Μια ιστορία θα σας πω... από τη Βυζαντινή στην Οθωμανική Βέροια**». Αρχικά, έγινε μια παρουσίαση για την κατάληψη της Βέροιας και της ευρύτερης περιοχής από τους Οθωμανούς, το συνακόλουθο κοινωνικό και χωρικό μετασχηματισμό και τα ιστορικά πρόσωπα της περιόδου (Βασίλισσα Βεργίνα, μητροπολίτης Αρσένιος, Χατζηκατβίας). Στη συνέχεια, τα παιδιά ανέχνευσαν αλλαγές στην πληθυσμιακή σύνθεση και συζήτησαν την ύπαρξη των νέων κοινοτήτων και τις σχέσεις που αναπτύχθηκαν μεταξύ των κατοίκων στα πλαίσια της Οθωμανικής πόλης. Τέλος, τα παιδιά προσπάθησαν να αναγνωρίσουν δρόμους της πόλης μέσα από παλιές φωτογραφίες και να τους αποτυπώσουν ζωγραφικά, καθώς και να απαντήσουν σε ερωτήσεις σχετικές με την παρουσίαση.

Το Σάββατο 10 Δεκεμβρίου 2011 παρουσιάστηκε από την κ. Αρίστη Κουκουρίκου, διευθύντρια του 4^{ου} Δημοτικού σχολείου, υποψήφια διδάκτωρ της Ιστορίας της Εκπαίδευσης και μέλος της Ε.Μ.Ι.Π.Η. το πρόγραμμα «**Οθωμανική αρχιτεκτονική: Ιστορικά κτίρια της Βέροιας**».

Τα παιδιά γνώρισαν ιστορικά κτίρια της πόλης, όπως: το Δημαρχείο, το Δικαστικό Μέγαρο, το Μεντρεσέ τζαμί και το 3ο Δημοτικό Σχολείο. Πρόκειται για κάποια από τα πολλά ιστορικά κτίρια της Βέροιας, τα οποία χτίστηκαν κατά την περίοδο της Οθωμανικής κυριαρχίας. Τα παιδιά ανακάλυψαν την ιστορία των κτιρίων αυτών, μέσα από εικόνες και προφορικές μαρτυρίες. Επιδίωξη μας για το μέλλον είναι να συνεχίσουμε να καλύπτουμε όψεις της τοπικής ιστορίας και να ικανοποιούμε στο μέγιστο την επιθυμία των νέων για γνώση. Από τη μέχρι τώρα εμπειρία μας διαπιστώσαμε ότι τα νέα παιδιά είναι θετικά και πρόθυμα να προσλάβουν και να επεξεργαστούν νέες πληροφορίες. Καθώς αποτελούν συνεχιστές της ιστορίας πρέπει να φροντίσουμε να έχουν τα κατάλληλα εφόδια.

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ

Επιμέλεια: Αναστασία Ταναμπάση

ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ ΗΜΑΘΙΑΣ 2 (2010)

Η Εταιρεία Μελετών Ιστορίας & Πολιτισμού Ν. Ημαθίας (Ε.Μ.Ι.Π.Η.), πιστή στην προώθηση και προβολή επιστημονικών μελετών στους τομείς της ιστορίας, αρχαιολογίας, τέχνης και λαογραφίας για την περιοχή της Ημαθίας, προχώρησε το 2011 στην έκδοση του 2^{ου} τόμου των *Μελετημάτων Ημαθίας*. Ο συγκεκριμένος τόμος αφιερώνεται στη μνήμη της Βεροιώτισσας λαογράφου και συγγραφέα Βούλας Χατζίκου ως ελάχιστη αναγνώριση της προσφοράς της στον τομέα της λαογραφίας της περιοχής μας. Εννέα μελέτες και μία βιβλιοπαρουσίαση απαρτίζουν το περιεχόμενο του βιβλίου.

Η κ. Αργυρώ Β. Τατάκη με τη μελέτη της «Η Μέδουσα της Βέροιας. Ερμηνεία από ιστορική άποψη» αναφέρεται στην υπερμεγέθη κεφαλή της Μέδουσας, που στέκεται στον κήπο του Αρχαιολογικού Μουσείου Βέροιας και σχετίζεται με την πρακτική κατασκευής γλυπτών, που θα απομάκρυναν από την πόλη το «κακό». Σημειώνει τις επιστημονικές αναφορές που έχουν έως τώρα καταχωρηθεί και αποπειράται να τη χρονολογήσει.

Ο κ. Ιωάννης Θ. Γραικός πραγματεύεται το θέμα «Heruli ante portas? Η σωστική ανασκαφή του λαξευτού θαλαμωτού τάφου οικοπέδου ιδιοκτησίας Κ. Τούτση στο νότιο νεκροταφείο της αρχαίας Βέροιας & οι ενδείξεις για την καταστροφή των εκτός των τειχών δημοσίων ιδρυμάτων». Παρουσιάζει το ταφικό εύρημα, το οποίο ανήκει στο γνωστό τύπο των υπογείων κατασκευών, που εντοπίζονται στη Βέροια και την εγγύς περιοχή, ενώ επικεντρώνεται κυρίως στο όρυγμα της σύλληψης του τάφου.

Τα ψηφιδωτά της Μακεδονίας στη ρωμαϊκή αυτοκρατορική περίοδο (1^{ος} π.Χ.-3^{ος} μ.Χ.) είναι το αντικείμενο μελέτης της κ. Μάγδας Παρχαρίδου-Αναγνώστου. Προβάλλει τα πιο αντιπροσωπευτικά ψηφιδωτά της Μακεδονίας, στις περιοχές της Νάουσας, Βέροιας, Θεσσα-

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΛΕΤΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ
(Ε.Μ.Ι.Π.Η.)

ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ ΗΜΑΘΙΑΣ

Έτος Β΄
Τόμος 2 (2010)



Βέροια 2011

λονίκης, Αμφίπολης, Θάσου, Δίου και Φιλίππων. Εξετάζει το διάκοσμό τους και την εξέλιξή τους κατά τη διάρκεια των ετών.

Ο κ. Αντώνιος Β. Γκαλίτσιος ασχολείται με «Το χειρόγραφο ευαγγελιστάριο KB10 από τη συλλογή χειρογράφων της Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης της Βέροιας». Πρόκειται για χειρόγραφο του 16^{ου} αι. (1511), που δώρισε στη Δημόσια Βιβλιοθήκη ο Δημήτριος Παπαδόπουλος. Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσες είναι οι πληροφορίες που αντλούνται από το συγκεκριμένο κώδικα όπως και το αντίστοιχο φωτογραφικό υλικό.

Η ψαλτική τέχνη στη Βέροια. Βεροιώτες μελουργοί του 18^{ου} αι.» είναι το θέμα της μελέτης του κ. Εμμανουήλ Γ. Ξυνάδα, προέδρου της Ε.Μ.Ι.Π.Η. Καταγράφονται οι μελουργοί και οι κωδικογράφοι κωδίκων ψαλτικής από τη Βέροια, οι οποίοι είτε κατάγονταν από την πόλη και έδρασαν σε άλλες περιοχές είτε γεννήθηκαν, έζησαν και μελούργησαν στη Βέροια. Ως εκ τούτου παρουσιάζονται τα πρόσωπα που συνέβαλαν στην ανάπτυξη της ψαλτικής τέχνης κατά το 18^ο αιώνα με το έργο τους (μελοποιητικό-κωδικογραφικό).

Ο κ. Αντώνης Αναστασόπουλος με τη μελέτη του με θέμα «Κρίση & κρατική παρέμβαση στη Βέροια του τέλους του 18^{ου} αιώνα» συνεισφέρει στοιχεία σχετικά με το αν οι οθωμανικές αρχές έλεγχαν την αυτοκρατορία ή αν είχαν περιορισθεί σε ρόλο επικυρίαρχου, η εξουσία του οποίου υπήρχε μόνο κατ' όνομα. Έτσι, αναλύει τη δολοφονία του σεργάρη της Βέροιας το 1782 λίγες μέρες μετά το διορισμό του, μέσα από ένα διάταγμα του αναπληρωτή διοικητή της Θεσσαλονίκης και δύο αυτοκρατορικά διατάγματα της Υψηλής Πύλης. Για τον κ. Αναστασόπουλο, το συγκεκριμένο περιστατικό μας διδάσκει ότι μολονότι ο έλεγχος της Πύλης επί των επαρχιών της είχε αποδυναμωθεί κατά το 18^ο αιώνα, εξακολουθούσε να λειτουργεί ως εγγυητής της τάξης.

Η οικογένεια της Χατιτζέ χανούμ και το τσιφλίκι Ράχοβα της *Karaferye* (19^{ος} αι.) είναι το θέμα της μελέτης του δ. Αθανασίου Γ. Βουδούρη. Παρέχονται πληροφορίες για το ιδιοκτησιακό καθεστώς του τσιφλικιού της Ράχοβας και τη μεταβίβασή του από τους Μουσουλμάνους ιδιοκτήτες του σε άτομα από την ελληνική ορθόδοξη κοινότητα της Βέροιας. Το ζήτημα συνδέεται άμεσα με τις μεταρρυθμίσεις της περιόδου του Τανζιμάτ και τη μετάβαση από την περίοδο της «τσιφλικοκρατίας» σε μια νέα περίοδο, στην οποία οι κάτοικοι μπορούσαν να ελπίζουν σε ίσες ευκαιρίες και προοπτικές.

Το ανώτερο (Γυμνασιακό) Παρθεναγωγείο Βέροιας (1920-1940). Με βάση άγνωστους και ανέκδοτους κώδικες αποτελεί το αντικείμενο έρευνας του κ. Παύλου Δ. Πυρινού. Το Ανώτερο Παρθεναγωγείο αντιπροσώπευε στην ουσία μια ενδιάμεση βαθμίδα εκπαίδευσης μεταξύ Δημοτικού και Γυμνασίου με λιγότερες απαιτήσεις. Μέσα από τη μελέτη των ανέκδοτων κωδίκων και την παράθεση ντοκουμέντων, πινάκων και στατιστικών στοιχείων, προβάλλεται η πολυσχιδής δράση του Παρθεναγωγείου, που εξυπηρετούσε τις κοινωνικές ανάγκες εκείνης της εποχής.

Η Σχέση του Μητροπολίτη Βέροιας Πολύκαρπου Σακελλαρόπουλου (1927-1943) με τις οργανώσεις Ε.Ε.Ε. και Ε.Ε. στη Βέροια του Μεσοπολέμου και οι εθνικοσοσιαλιστικές προεκτάσεις κατά την κατοχή. Η αποστολή του Ολύμπου είναι το θέμα που αναπτύσσει ο π. Τιμόθεος Χαλκιάς. Λαμβάνοντας υπ' όψη το ιδεολογικό πλαίσιο της περιόδου, μελετά τις σχέσεις του Μητροπολίτη Πολύκαρπου τόσο με την εβραϊκή κοινότητα της Βέροιας όσο και με την αντισημιτική και αντικομμουνιστική οργάνωση Εθνική Ένωση Ελλάς, γνωστή και ως Ε.Ε.Ε..

Το 2^ο τόμο των Μελετημάτων της Ε.Μ.Ι.Π.Η. κλείνει μια βιβλιοπαρουσίαση. Αφορά το βιβλίο της Ευρυδίκης Κεφαλίδου «Ασώματα. Ένα αρχαϊκό νεκροταφείο στην Ημαθία». Πρόκειται για το νεκροταφείο που ανασκάφηκε κοντά στη συγκεκριμένη περιοχή κατά τα έτη 2000 και 2002 στα πλαίσια των εργασιών διάνοιξης της Εγνατίας οδού. Παρά τη μικρή έκταση της ανασκαφής και την εκτεταμένη καταστροφή που υπέστησαν οι τάφοι, εντούτοις μας παρέχονται πολύτιμες πληροφορίες για τους ανθρώπους που ζούσαν εκεί από τα μέσα του 6^{ου} αιώνα μέχρι τις αρχές του 5^{ου} αι. π.Χ.

ΦΟΡΕΙΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΗΜΑΘΙΑΣ

Επιμέλεια: Ιωάννα Ζιώγα

«Δημοτική Βιβλιοθήκη «Θ. Ζωγιοπούλου»

Η Δημοτική Βιβλιοθήκη “Θ. Ζωγιοπούλου”, η οποία βρίσκεται επί της οδού Ζωγιοπούλου 5 στη Βέροια, ξεκίνησε την λειτουργία της τον Ιανουάριο του 1989 και εντάσσεται στη Κοινωφελή Επιχείρηση Πολλαπλής Ανάπτυξης του Δήμου Βέροιας.

Σκοπός της είναι η διάδοση της ανάγνωσης, η δημιουργία μελλοντικών φίλων του βιβλίου, η αισθητική και κοινωνική διαπαιδαγώγηση, η ψυχαγωγία και το κέντρισμα της φαντασίας καθώς και η ανάπτυξη του ερευνητικού και κριτικού πνεύματος.

Η Δημοτική Βιβλιοθήκη πήρε το όνομα της από την ευεργέτιδα Θεανώ Ζωγιοπούλου, η οποία δώρισε τον χώρο στον οποίο στεγάζεται από την ίδρυση της μέχρι και σήμερα. Ένας χώρος 450 τμ. κατάλληλα διαμορφωμένος για να εξυπηρετεί όλες τις ανάγκες όχι μόνο της δικής της αλλά κυρίως του κόσμου που την επισκέπτεται καθημερινά.

Στο συγκεκριμένο χώρο υπάρχουν δύο αναγνωστήρια, ένα για ενήλικες και ένα για παιδιά τόσο του δημοτικού όσο και για νέους μεγαλύτερης ηλικίας.

Στο δεύτερο αναγνωστήριο (το παιδικό-νεανικό) υπάρχουν υπολογιστές συνδεδεμένοι σε δίκτυο με σύνδεση στο Internet για άμεση και δωρεάν πρόσβαση στην διάθεση των νέων καθώς και 2 υπολογιστές για χρήση και εκμάθηση προγραμμάτων του υπολογιστή και γενικά υπάρχει δυνατότητα για άμεση πρόσβαση στις νέες τεχνολογίες.

Εκτός από τα αναγνωστήρια, υπάρχει και μια ειδικά διαμορφωμένη αίθουσα, περίπου 40 ατόμων, η οποία φιλοξενεί διάφορες δραστηριότητες που συμβαίνουν στη Βιβλιοθήκη όπως παρουσιάσεις συγγραφέων και βιβλίων γνωστών εκδοτικών





οίκων, εκδηλώσεις σε συνεργασία με άλλους φορείς της πόλης πχ.. Σκακιστικό Όμιλο Βέροιας, Βιβλιοπώλες, Σύλλογο Δασκάλων και Νηπιαγωγών κλπ., εορτασμός παγκόσμιας ημέρας παιδικού βιβλίου, επισκέψεις μαθητών με συνοδεία δασκάλων με σκοπό τη γνωριμία των παιδιών με τον κόσμο της Βιβλιοθήκης και άλλα. Η ίδια αίθουσα αποτελεί ταυτόχρονα και ένα χώρο συνάντησης και δημιουργικής έκφρασης των νέων αφού υπάρχει η δυνατότητα προβολής DVD, VIDEO, καθώς και η δυνατότητα να ακούσουν τη μουσική που θέλουν και άλλου τέτοιου είδους δραστηριότητες.

Όσον αφορά το υλικό που υπάρχει στη Δημοτική Βιβλιοθήκη, είναι πραγματικά πολύ αξιόλογο και θα αναφέρουμε ενδεικτικά ένα μέρος αυτού.

Σήμερα η Βιβλιοθήκη φιλοξενεί 16.500 τόμους. Ανάμεσά τους υπάρχει μία μεγάλη συλλογή παιδικών βιβλίων γύρω στις 5000, μια συλλογή ιστορικών βιβλίων γύρω στις 3500 χιλιάδες (Δωρεά του Ιωάννη Αγγελίδη), μια συλλογή 1000 θεατρικών έργων (Δωρεά του Δημοτικού Περιφερειακού Θεάτρου-Μακεδονικού Θεάτρου), γενικές εγκυκλοπαίδειες, λεξικά, βιβλία ελληνικής και παγκόσμιας λογοτεχνίας για ενηλίκους, ψυχολογίας, μουσικής, τέχνης και διάφορα άλλα.

Εκτός από βιβλία υπάρχουν και περιοδικά όπως RAM, Ιστορία εικονογραφημένη, Διαβάζω, Σινεμά, Ελληνικό Πανόραμα, Λέξη, Οδός Πανός, National Geographic, και ορισμένα περιοδικά τοπικού ενδιαφέροντος. Ακόμα υπάρχει αρχείο παλαιών τευχών επιστημονικών-φιλολογικών περιοδικών.

Στο χώρο της βιβλιοθήκης στεγάζεται και μια Μουσική Βιβλιοθήκη, δωρεά του Ιδρύματος "Σταύρου Νιάρχου", που περιλαμβάνει μια μεγάλη συλλογή που περιέχει 3500 CD και DVD και γύρω στις 1500 τίτλους βιβλίων (ελληνόγλωσσα και ξενόγλωσσα) για τη μουσική καθώς επίσης παρτιτούρες έργων γνωστών συνθετών. Όλο το υλικό βρίσκεται στην διάθεση του φιλότεχνου και φιλόμουσου κοινού για ακρόαση και ανάγνωση.

Η Ε.Μ.Ι.Π.Η. ευχαριστεί την Δημοτική Βιβλιοθήκη "Θ. Ζωγιοπούλου" για το σημαντικό έργο που προσφέρει όλα αυτά τα χρόνια στη τοπική - και όχι μόνο - κοινωνία της Βέροιας.

Οι ώρες λειτουργίας της Δημοτικής βιβλιοθήκης είναι καθημερινά από Δευτέρα ως και Σάββατο 9 πμ - 2 μμ και απογεύματα Τρίτη, Πέμπτη και Παρασκευή 5.30 μμ - 8 μμ
Τηλέφωνο επικοινωνίας: 23310 24879

π. Αθανάσιος Γ. Βουδούρης

Ο Βεροιώτης Ιερομόναχος Μελέτιος Κωνσταμονίτης και η περιοδεία του στη Ρωσία (1862-1869)



“Ένας από τους σημαντικότερους ευεργέτες της Βέροιας κατά τη διάρκεια της Οθωμανικής περιόδου, (...) ήταν ο ιερομόναχος Μελέτιος Κωνσταμονίτης, ο οποίος υπήρξε ο ιδρυτής του “Μελέτειου Παρθεναγωγείου” της Βέροιας...”
π. Αθανάσιος Γ. Βουδούρης.

Τετάρτη 11 Ιανουαρίου 2012, ώρα 18.30

Αίθουσα Εκδηλώσεων Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης Βέροιας

Ομιλητές:

Βασίλειος Κουκουσάς - Αν. Καθηγητής Α.Π.Θ.
Αναστασία Ταναμπάση - Υπ. Δρ. Ιστορίας Π.Δ.Μ.
Εμμανουήλ Ξυνάδας - Υπ. Δρ. Θεολογίας Α.Π.Θ.

2^ο Δημοτικό
Σχολείο
Βέροιας
ΜΕΛΕΤΕΙΟ



ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ